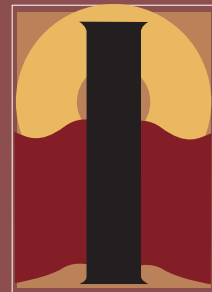

*Christopher Wren's teckning av hjärnan,
från Cerebri Anatome (1664)*

Det intelligenta biblioteket

K

O

N

F

R

vision
och
tradition

I K O N E R

Ledare 3

Programförklaring

Inger Eide-Jensen 4-5

Det intelligenta biblioteket 5-7
AV KARL LIDGREN

Monolog med Malmquist

Agneta Bladh 8-11

Arkiv, bibliotek, muséer 12-15
AV BJÖRN LINDH

*Förstora eller förminska med
Ikoners ikoner* 16-18
AV GRETA RENBORG

Tystnaden bakom disken 18-21
AV PELLE ANDERSSON OCH JESPER LINDAU

*Etiken, professionalismen och
det demokratiska ansvaret* 22-23
AV BRITT MARIE HÄGGSTRÖM

Etik ger goda bibliotekarier 24-25
AV RICHARD OHLSSON

Förstatliga folkbiblioteken 26-27
AV LARS G. ANDERSSON

Sökplatser och resursanvändning 28-29
AV LARS KLASÉN

Mina bibliotek

Louise Vinge 30-32

Framtidsfilerna

Omtankar om folkbiblioteket 33-35
AV SVEN NILSSON

Också dessa Ikoner är kostnadsfria -

för ärade eventuella läsare. Det är ett led i fåfängan att informera om tidskriftens existens och orientera om innehåll, avsikter och syften.

Under 1999 kommer det att komma sex Ikoner. Dessa kostar tillsammans 175 kronor (exkl. moms) att prenumera på. Det går det bra att göra genom en anmälan till BTJ Info & Media Informationscenter 221 82 Lund. Telefon: 046/18 01 90, fax: 046/30 79 47, e-post: btjtc@btj.se.

Dessutom finns ett formulär att fylla i som uppenbarar sig efter angivandet av adressen:

www.btj.com/prodinfo/tc/best.html. Sitt sedan lugnt där ni sitter så kommer i sinom tid både häften och faktura. Fast möjligen i omvänd ordning.

Välkommen som abonnent på tidskriften Ikoner!

I K O N E R - v i s i o n o c h t r a d i t i o n

Oberoende publikation utgiven av BTJ

Redaktör:
Jan-Eric Malmquist
jan-eric.malmquist@btj.se

Redaktionskommitté:
Inger Eide Jensen
Tomas Lidman
Sven Nilsson
Birgitta Olander

Ansvarig utgivare:
Göran Eliasson

Grafisk form:
Magnus Nilsson

Postadress:
221 82 Lund

Besöksadress:
Traktorvägen 11, Lund

Telefon:
+46 46 18 00 00
+46 46 18 02 61
Fax:
+46 46 37 22 50

Teknisk produktion:
BTJ Tryck AB, Lund

ISSN 1403-7211

2/98
Årgång 1

När jag i höstas jagade kultur i höstens

Regeringsförklaring, fick jag jaga lång tid och långt bort i nätutskriften innan jakten lade ned den första grammatiska konstruktionen där den efterjagade ordstammen ingick. Men si - på näst sista sidan: "Kvinnor och män skall ha lika rättigheter oavsett etnisk och kulturell bakgrund."

Sen en gång till, minsann, och då i gediget sällskap: "En levande demokrati förutsätter både bildning och utbildning. Kulturen är samtidens känslspröt in i framtiden. Folkbibliotek skall finnas i varje svensk kommun." Det är väl riktigt, vackert och känslösamt om än sparsamt.

Å andra sidan varför skulle en dagtida regeringsdeklaration uppehålla sig vid något så försynt, svardefinerat och föga politiskt gångbart när det finns ord som jämställdhet, parlament, folket, välfärd och välbästand, Europa, medlemskap och marknaden, tillväxt, rättvisa, folkvalda, valutor, jordbruks- och strukturpolitik att briljera med?

Förklaringslutet lyder: "I regeringens vision är människan målet - hennes utveckling och frihet, hennes törst att lära och bilda sig, hennes vilja att växa och spränga nya gränser..."

Det är fint och majestätiskt uttryckt. Sådant klarar en regering av att formulera. Men att genomföra? Hjälp måste den nog ha, så hjälp den då! Här är megafonen, välkomna!!

* * *

De adjektiv som kan placeras mellan en bestämd artikel och ett substantiv kan vara nästan hur många som helst. Så många kan de inte vara mellan "det" och "biblioteket", men, ser man när man ser efter, bra många ändå. "Det nya biblioteket", "det gamla biblioteket", "det moderna biblioteket", "det glömda biblioteket", "det kommunala bibliote-

ket", "det samiska biblioteket"; "det ofullbordade, mångkulturella, kloka, öppna, universella, globala, starka, rättvisa, dyrbara, obemannade, datoriserade, lysande, virtuella, livsviktiga, gränslösa elektroniska, nödvändiga, framtida, politiska, tysta, idealistiska biblioteket". "Det mällösa biblioteket", "det personallösa biblioteket", "det boklösa biblioteket", "det tidskriftslösa biblioteket". "Det traditionella biblioteket" och "det digitala biblioteket", "det tradigitala biblioteket", sade Roland Hjerpe härförleden liksom också "hybridbiblioteket". "Det humana biblioteket" ömmade Barbro Thomas för samma häromsistens.

Men - "det intelligenta biblioteket". Har någon någonsin sett till det? Som ordasätt eller praktikalitet!? Uttrycket bollas mellan medlemmarna i en informell grupp som diskuterar tillskapandet av en universell informationsresurs inom miljöområdet, en bibliotekstyp av nytt slag och med global kraft som, om det koncipieras, kan bli lika omdanande som användbar också inom andra kunskapsorienterade områden.

"Det intelligenta biblioteket" används särskilt gärna som tillrop av Karl Lidgren, initiativtagare till och föreståndare för det tämligen nya internationella miljöinstitutet vid universitetet i Lund, IIIIEE The International Institute for Industrial Environmental Economics, vars enda skavank är att det byggt sitt studenthus på min parkeringsplats. Kalle redovisar sina idéer, intentioner och visioner i en artikel någon sida härifrån. Låt honom göra det, men gärna inte opåtalat. Bistå med synpunkter, uppslag och vidarevisioner. Det finns två ämnen att välja bland i denna uppsatsövning:

- 1) Det intelligenta biblioteket?
- 2) Det intelligenta biblioteket!

Välkomna!!

Trevlig helg på er alla!!!

Jan-Eric Malmquist

FOTO: EVA INGVARSSON

PROGRAM

Inger Eide-Jensen:

De svenska folkbiblioteken vilar på folkbildningens grund. Oberoende och fria bildningsorganisationer och enskilda lade grunden till det som idag är samhällets mest besökta institutioner. Vi som engagerar oss för folkbiblioteken säger ofta fortfarande att folkbildning är fundamentet i verksamheten. Idag borde man vara nöjd. I Sverige utbildar vi oss som aldrig för och bibliotekens lov sjungs i många tonarter.

”Utbildning” har blivit det mantra som skall hålla de folkvaldas framtidsängest i schack. ”Kunskap” har blivit universalmedicinen mot all världens olyckor. Det är naturligtvis bra.

Kanske blir folkbiblioteken äntligen uppskattade efter förtjänst, kanske förstår man hur samhällsnyttiga de egentligen är. De stora skaror unga och vuxna som befinner sig i utbildning nöter våra trösklar och våra böcker och datorer som aldrig förr. De kunniga medarbetarna medverkar till att göra utbildningen meningsfull och begriplig. Tillsammans med universitetens och högskolornas bibliotek - som verkligen tar den tredje uppgiften på allvar - erbjuder folkbiblioteken stöd i alla typer av utbildningssituationer.

Utbildningen har hög politisk prioritet och därmed har biblioteken möjlighet att bli just så där viktiga som vi alltid har önskat.

Man borde som biblioteksvän helt enkelt vara väldigt nöjd. För en gångs skull.

Men är utbildning och folkbildning samma sak? Är inte utbildning något som produceras av samhälle och marknad och som förhoppningsvis leder till kunskap. Endast i historiens ljus kan man veta om all denna produktion av kunskap leder till ökad kunskap. Jag tycker att det ibland finns risker i att folkbiblioteken alltför mycket får sin legitimitet genom att beskriva hur man passar in i den förhärskande trenden. Ett tag var det förebyggande barn- och ungdomsverksamhet, en viktig verksamhet, där biblioteken ansågs spela en väsentlig roll ända till dess att man bestämde att den största delen av

samhällets ungdomsverksamhet skulle läggas ner. Då var den rollen inte viktig längre. Ett tag var det som mötesplats för gamla och nya svenskar och den nödvändiga integrationen skulle kunna få stöd just från biblioteket. Andra trender har kommit och gått. Just nu är det alltså utbildningen, och utbildningen ligger naturligtvis nära folkbibliotekens kärna. Men alla dessa sätt att se biblioteken (och kulturen för övrigt också) är väldigt instrumentella. Det gäller att vara nyttig för något för dagen omhuldat ändamål.

Jag skulle vilja ha en diskussion om vad som skiljer utbildning från folkbildning. För folkbildning är väl ändå något mer? Folkbildning innehåller väl ändå ett moment av enskildhet av oregerlighet, av irrationalitet och egensinne som inte finns i utbildningens kursplaner. Det är ingen som riktigt har ägnat sig åt vad folkbildning står för 1999. Det är synd. För den måste ju rimligtvis se annorlunda ut idag än för 100 år sedan. När jag i olika sammanhang vänt mig till olika kulturskribenter och kulturpersonligheter

för att få tankar kring folkbibliotek, får jag nästan undantagsvis en nostalgitripp till något skolbibliotek med röda och bruna bokryggar, dammlukt och tystnad. Men inte är det något att komma dragande med idag. Det är ju närmast ett uttryck för personlig bildningsmentalitet. Det biblioteket får vi igen lika litet som mjölkkaffären. Och skulle vi få igen det skulle varken dom eller jag gå dit - lika litet som till en gammaldags mjölkkaffär.

Inget politiskt parti har idag någon medveten syn på folkbildning. På en fest häromsistens med gäster med olika bakgrund ställde jag en fråga - nämn en politiker från varje parti med ett brinnande intresse för folkbildning. Man hade kunnat höra en knappal falla: efter mycket tänkande sade någon liksom litet tövande: ”Marit Paulsen?” Sedan blev det tyst.

Begreppet folkbildning behöver definieras och ges en

Inger Eide-Jensen är
chef för Wettergrens
bokhandel på Avenyn
i Göteborg och
tidigare stads- och
länsbibliotekarie

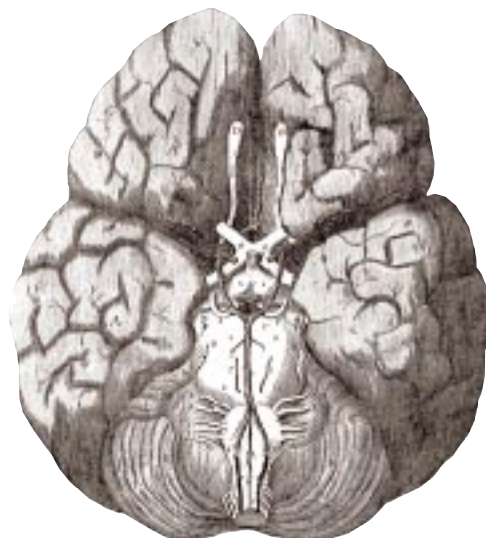
Det intelligenta biblioteket

och den glade bagarn i San Remo

Karl Lidgren

I en nyligen publicerad rapport från FN anges att ett barn, som föds i den industrialiserade delen av världen, under sin livstid kommer att konsumera samt därigenom medverka till skapandet av föroreningar i en omfattning som är 30-50 gånger större jämfört med ett barn, som föds i ett utvecklingsland. Det ekologiska "fotavtrycket" är alltså 30-50 gånger större.

Vidare är det så, att beräkningar visar på att de 20 procent

6 FORTS

innebörd som känns meningsfull i vår tid. Folkbildningsarvet är viktigt just därför att det är något mer än utbildning och därför att folkbiblioteken måste ha en egen identitet som går att beskriva. Just därför att det vänder sig till individer med krav och behov som ligger bortom kursplaner och specialarbeten - vilkas folkbildande värde man inte skall underskatta förstås.

Men jag tror att bibliotekens identitet måste ställas under debatt och analyseras noggrannare. Finns det en folkbildningstradition kvar eller kan vi kanske skapa en ny. Har vi kanske redan i biblioteken skapat en ny folkbildningstradition och kan den i så fall beskrivas? Vem behöver folkbildas när snart alla

gått treårigt gymnasium? Svaret på frågan är inte utökat samarbete med studieförbunden som jag tycker lika litet som någon annan har brottats med den existentiella frågan om folkbildningens innehåll och som idag i stor utsträckning är kursproducenter - hedervärda sådana skall sägas.

Man kan ju alltid hoppas att utbildningstrenden håller i sig länge. Men få är enligt min mening lämpligare att initiera en debatt om folkbildningens innehåll och former idag än landets folkbiblioteksvänner. Förhoppningen är förstås att en konstruktiv diskussion också skulle kunna föras i de ledande tidningarnas olika debattföra. (Det senaste numret av Ord&Bild har förresten

Grundtvig som tema.) Samt inte minst i denna tidskrift, som ger utrymme för långa och tänkvärda artiklar och långa

av världens befolkning som är rikast konsumerar 86 % av alla varor, medan de 20 procenten som utgörs av den fattigaste delen av befolkningen enbart konsumerar 1,3 procent av världens alla varor.

Vid upprepade tillfällen, bl.a. i regeringsförklaringen, har vår statsminister slagit fast att Sverige skall vara ett land, vars alla verksamheter måste inriktas mot en hållbar utveckling. Enligt olika forskargrupperns beräkningar skulle en hållbar utveckling på vår planet kräva att vi redan idag minskar våra utsläpp av olika föroreningar med ca 50 procent. Mot detta skall ställas en utveckling, där jordens befolkning ökar, där varukonsumtionen exploderar och där, förhoppningsvis, jämlikheten mellan rika och fattiga ökar. Om inget görs kommer, istället för en önskvärd halvering, föroreningarna att kanske öka med en faktor 10 i ett 50-årsperspektiv. en ökning som ingen överlever.

Mot denna bakgrundsteckning ter det sig föga kontroversiellt att påstå, att vi alla måste medverka i en "ekologisk revolution". Vi måste radikalt ändra både vårt sätt att producera varor, konsumera varor samt göra oss av med använda varor. Många av dessa nödvändiga förändringar behöver inte leda till någon försämring i välbefinnande. Låt mig ge några exempel. Nästa gång ni åker med någon av Silja Lines färjor upplever ni ingen försämring p.g.a. att man ombord på dessa färjor infört ett system för egen blandning av rengöringskomponenter. Rengöring av olika delar av en färja kräver olika recept. Ett recept för borden i restaurangen och ett annat för maskinrummet. Fem olika grundkomponenter blandas och returkärlet används. I och med att systemet infördes minskade den tidigare använd-

Olika nätverk och det intelligenta biblioteket

ningen av plastflaskor för rengöringsmedel med 16.000 stycken motsvarande 3 ton plast.

Om ditt nästa strykjärn förses med en liten vippkontakt (som du inte ser) kommer strömförbrukningen att minska till mindre än hälften när du ställer strykjärnet på högkant. När du lyfter

**Vi måste radikalt
ändra både vårt
sätt att producera
varor, konsumera
varor samt göra
oss av med
använda varor.**

det för att stryka igen blir det omedelbart varmt igen. Fördyringen av strykjärnet blir marginell medan energiförbrukningen för att stryka beräknas minska med 40 %. Listan på exempel kan göras lång.

För att möjliggöra denna ekologiska revolution är det helt nödvändigt att skapa intelligenta system för att samla in, bearbeta samt göra tillgänglig den information som innehåller möjligheterna till förändring. Biblioteken, med dess kompetenta personal, utgör därvid en av de grundstenar, på vilka det intelligenta biblioteket måste byggas.

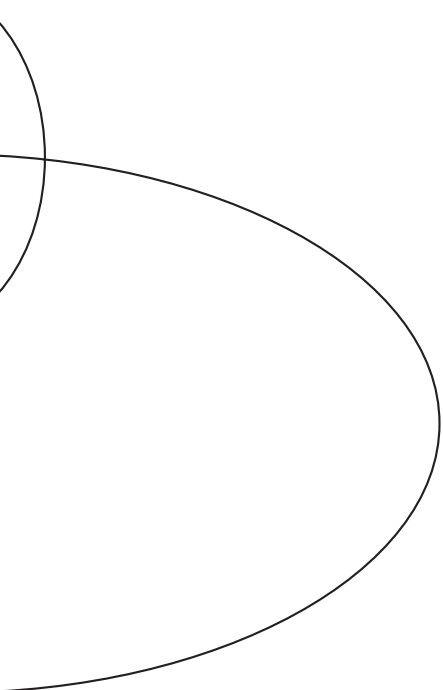
Grundtankarna bakom det intelligenta biblioteket är att dels sammanföra avancerad teknik med specifik ämneskompetens samt kunniga informationssökare och dels koppla samman lokala bibliotek till ett internationellt

Intelligent bibliotek

virtuellt bibliotek. Vi följer med den glade bagarn i San Remo när han går till sitt lokala bibliotek för att se hur det intelligenta biblioteket fungerar.

Den glade bagarn i San Remo vill växa och bli till ett stort internationellt företag - vem vill inte äta hans goda bullar till eftermiddagskaffet?

I sina expanderingsplaner har bagarn flera gånger, från bl.a. stora varuhuskedjor, stött på krav att han måste miljöanpassa sin verksamhet. Bl.a. tilläts han inte använda plastpåsar med sin logo till sina bullar, där tryckeritekniken innebär utsläpp av lösningsmedel. Bagarn's son, som går på universitet i Milano, försöker via sin internetuppkoppling hjälpa fadern i hans miljöarbete och söker på orden LCA (livscykelanalyser), miljövänliga transporter, tryckeriteknik, EMAS (EU:s certifieringsordning för företag), ISO 14000 och miljörevision. Han får 6.432 referenser, och den glade bagarn i San Remo är inte längre glad. Han beslutar sig därför att gå till det

rien vidare och skapar sakta men säkert ett virtuellt miljöanpassat bageri i San Remo. Omsättningen i såväl lire som i ton stämmer med bagarns och båda bagerierna är varandras spegelbild med ett undantag, nämligen miljöanpassningen.

Genom besök hos ytterligare nio

som ansvarar för kompetensnätverket Environmental Information) börjar resultatet komma fram. Bagarn förses med förslag till miljöpolicy, konkreta åtgärder, miljöredovisning, ändrade befattningsbeskrivningar, kontaktpersoner m.m. Bibliotekarien har också hittat en rapport om ett tryckeri i Landskrona i Sverige, som infört en ny tryckerimetod utan lösningsmedel för just plastpåsar avsedda för bullar.

Några specialfrågor är utlagda till ett par kompetenscentra, vilka, enligt rutin, kommer att svara inom 48 timmar.

Bagarn får sina dokument, betalar med sitt kreditkort, tackar och går hem. Nästa morgon, när bibliotekarien skall öppna sitt bibliotek, som är en länk i det stora internationella intelligenta biblioteket, hänger på handtaget en stor påse bullar med ett hjärtligt tack från en bagare i San Remo, som inte längre är ledsen.

olika kompetenscentra inom det intelligenta biblioteket (bl.a. hos Internationella Miljöinstitutet i Lund,

**Karl Lidgren är
tennisspelare
och professor
i industriell
miljöekonomi**

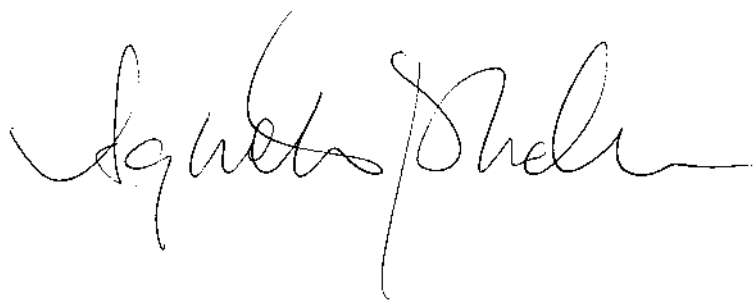
intelligenta biblioteket i San Remo.

Den duktiga bibliotekarien lyssnar på den ledsne bagarn för att försöka lösa hans problem och tillfredsställa hans önskemål. När bagarn berättat färdigt ber bibliotekarien honom sitta ner en stund och vänta. För att hålla bagarn sysselsatt, hämtar bibliotekarien snabbt upp ett kort dokument som skrivs ut och överlämnas till honom att läsa.

Dokumentet behandlar viktiga miljöfrågor som små företag, vilka vill växa, måste beakta. Dokumentet är framställt av en forskargrupp i München, som utgör navet i ett internationellt kompetensnätverk specialiserat på generella miljöproblem kopplade till små företag. Dokumentet uppdateras varje kvartal. I detta nätverk finns ytterligare åtta andra partners från andra länder, vilka tillsammans försöker lösa, strukturera, sammanställa m.m. allt som skrivs om små företag och miljön.

Under tiden som bagarn bekantar sig med detta dokument arbetar biblioteka-

Agneta Bladh
Statssekreterare

Du är?

Jag är nyligen kommen hit till Utbildningsdepartementet från Högskoleverket, där jag var generaldirektör under de tre år som verket hittills har funnits. Jag har alltså varit med om att bygga upp HSV. Jag fick just innan du kom höra att Högskoleverkets styrelse idag får en rapport från en utvärdering av verket, vilket jag tycker är mycket bra. Jag är statsvetare och disputerade vid Stockholms universitet på en avhandling om decentraliserad förvaltning, Tre ämbetsverk i nya roller. Den behandlar effekterna av när staten decentraliserar till kommuner och vad som då blir kvar av de centrala ämbetsverken.

Mot den bakgrunden, vad är det då du ser som den mest angelägna uppgiften bland många?

Högre utbildning, forskning och studiestödet tillhör mitt ansvarsområde. Som du förstår har jag jobbat ganska mycket inom högskolesektorn. Jag är glad att jag kan fortsätta arbeta i den sektorn men nu på ett annat sätt. Eftersom jag är statsvetare så tycker jag det är särskilt intressant här, där politiken och förvaltningen möts. Min avhandling handlade ju om förvaltning. Nu kommer jag att få möta hur den bryts mot politiken. Det ligger mycket i en statssekreterares jobb att syssla med förvaltningen. Det är spännande att få uppleva hur det fungerar i praktiken. Att som tidigare verksamchef i praktisk handling få se hur det är, det som jag i teorin förut kom fram till hur det borde vara. Det är inte alltid det överensstämmer, men ändå.

Det allra viktigaste just nu är den fortsatta utbyggnaden av universitet och högskolor både när det gäller grundutbildningen och när det gäller forskning. Däremot kan vi inte p.g.a. av det statsfinansiella läget säga när det blir eller vilken omfattning det får. Men det är en klar målsättning. Vad beträffar grundutbildningen så pågår redan nu en ganska omfattande förstärkning som inte alltid märks, speciellt inte nere i Lund eftersom man där liksom vid andra universitet utbildat över takbeloppet. Och vill man samtidigt inte tunna ut resurserna så måste man komma ner i närheten av taket, i alla fall inte alltför mycket över. Vilket inneburit att den här utbyggnaden har en del universitet tagit ut i förskott för att möta den väldigt stora efterfrågan.

Men sedan är det också så att det finns ett starkt behov av högre utbildade. Jag har förstått att SAF häromdagen kom med ett pressmeddelande som pekade på att även de mindre företagen nu har ett ökat behov av högskoleutbildad arbetskraft. Vårt samhälle håller på att förändras och då behövs det fler människor med högre utbildning. Dessutom går så smånigom 40-talisterna i pension och det är den generation som är bäst utbildad. Och då är det viktigt att också de efterföljande erbjuder motsvarande god utbildning.

En annan uppgift som jag ser som viktig är att få till en bra dialog, ett bra samtalsklimat, mellan lärosätena och Utbildningsdepartementet och mellan forskningsfinansiärer och departementet. Sedan gäller det också att bidra till att utveckla politiken på det här området. Och då är det just utbyggnaden av högskolan som är angelägen. Den måste ske i samförstånd med lärosätena. Är det överhuvudtaget möjligt, finns lärare-

resurserna och på vilka områden ska den göras? Vi betonar naturvetenskap och teknik. Men vi har också en försöksverksamhet med kvalificerad yrkesutbildning, som det är viktigt att inte glömma bort när man tänker många år framåt.

På forskningssidan är de nya universitetet ett åtagande regeringen har tagit på sig för att stimulera fram nya forskningsmiljöer och utbilda forskare vid dessa. Behoven är över lag stora även vid universitetet. Vi behöver lärare och resurser till forskarutbildningen. Forskning 2000 har räknat upp otaliga resursbehov. Bl.a. pekar man på balansproblemet där fakultetsanslagen minskat medan de externa forskningsanslagen ökat. Önskelistorna är långa.

Dessutom finns en viktig sak att förbättra på individualsidan, och det är studentstödet. Det borde egentligen ligga längst fram i pipelinén. Det är ett system som är ganska kritiserat både av studenterna själva och av många andra. Här borde en förändring snabbt komma till stånd, men även detta har att göra med vilket statsfinansiellt utrymme vi har.

Det är egentligen ingen hejd på vad vi skulle vilja göra om vi kunde, men det är inte allt vi kan, ens med aldrig så god vilja. Det är statsfinanserna som sätter ramarna för vad som är möjligt och då måste vi prioritera. Sedan när vi har sagt vårt är det upp till högskolorna att göra sina prioriteringar.

En insats är målsättningen om fler kvinnor som professorer. En beslutad reform fr.o.m. kommande årsskifte är att universitetslektorer som är kompetensbedömda ska kunna bli professorer. Då får vi se hur de båda könen hävdar sig. Det är viktigt med förebilder och

därför är det bra om den kvinnliga andelen akademiska lärare på alla nivåer ökar så att den unga generationen ser att det finns karriärmöjligheter för alla på alla möjliga plan. Också på männens halva, för övrigt!

Vid högskolornas prioriteringar kommer också biblioteken in. Det är oerhört viktigt vid utbyggnaden att högskolorna även tänker på biblioteken. Det finns ett klart medvetande om att biblioteken är viktiga, det har jag redan fått åtskilligt vittnesbörd om. Och det är alldeles självklart att det måste vara så.

Av detta följer naturligtvis det som du väl är extra intresserad av, nämligen resurser för biblioteken. Biblioteket har naturligtvis en viktig funktion i utvecklingen av undervisningen vid en högskola. Det är varje lärosätes eget ansvar att fördela resurser till olika verksamheter. Vilken roll ska biblioteken ha för den som studerar på distans? Där kan det näraliggande biblioteket bli än mer viktigt. Såvida du inte kan ta hem en massa böcker på nätet. Men vem tillhandahåller dem i så fall? Så för högskolebiblioteken är uppbyggnaden av grundutbildningen väsentlig, och vice versa.

Bibliotek, ja!

Jag förstår det. Det är väl det ditt hjärta

är fullt av!?

... ja, eller läsarnas ...

Även deras, naturligtvis!

Då var det ju så att din företrädare kom om inte från den innersta biblioteksvärlden så rätt nära därifrån. Han satte - både ekonomiskt och på andra sätt - en inte oäven sprätt på högskolorna och deras bibliotek. Jag tycker att Göran Löfdahl var oer-

hört förtjänstfull i att lyfta fram biblioteken. Och det är möjligt att man behöver ha den bakgrunden som han har för att betona det så kraftfullt som han faktiskt gjorde. Jag har ingen anledning att se annorlunda på biblioteken än Göran Löfdahl. Vi har olika bakgrund, men det kan i mycket vara till en fördel.

Regeringen fördelar, som du vet, inte några biblioteksresurser. Däremot påverkas också den här sektorn av de allmänna besparingskrav som ålagts högskolan, och f.ö. det mesta i samhället. Men hur besparingarna ska göras och var de sätts in är helt och hållet styrelsen för respektive lärosätes sak att avgöra. Om de ålagda besparingskraven i någon vidare mening genom styrelsernas beslut drabbat just biblioteken, har jag inte haft någon möjlighet att hinna sätta mig in i.

Regeringen har sagt att det är viktigt att man betonar naturvetenskaplig och teknisk utbildning, och jag ser i dina ögon att du vill diskutera de humanistiska och samhällsvetenskapliga nerdragningarna hemma i Lund. Vi förutsätter att lärosätena när det gäller utbyggnaden tillmötesgår regeringens direktiv så gått det går, men i princip är det styrelsens sak att spara in på vad den själv vill. Det som händer i t.ex. Lund är Lunds beslut. Vi kan inte komma och korrigera Lund, för det här är svåra beslut. Vad man kommit fram till i Lunds universitetsstyrelse, efter säkert många diskussioner, är utifrån deras bedömning, och det måste man respektera.

Kungliga bibliotekets biblioteks-politiska uppdrag?

KB som nationellt bibliotek är en viktig funktion. Att sådana institutioner är aktiva är någonting som vi kan förvänta

oss av dem, så det är inget konstigt i detta även om det kanske blivit tydligare under de senaste åren. Men det kan också ha att göra just med ett litet annorlunda bibliotekspolitiskt uppdrag jämfört med tidigare.

Med beaktande av universitetens och högskolornas självständighet och egenbeslut måste också KB finna sin roll i det decentraliserade högskolesystemet.

**Jag vill utgå från
individen, den
enskildes behov och
studentens legitima
krav på undervisnings-
hjälp i alla former
och på olika sätt.**

Samtidigt har ju KB också sin uppgift som nationalbibliotek och att med sina resurser spela en ledande roll i hela det svenska bibliotekssamhället.

Ska LIBRIS innehålla allt för alla?

Det underlättar för den enskilde individen. Vi måste inom högskolesystemet ta hänsyn till de som studerar. Åtskilliga av nutidens studenter befinner sig inte i närheten av ett bibliotek. De måste kunna beställa och låna sina böcker, t.ex. på nätet, så snabbt, effektivt och billigt som möjligt. Då tycker jag att LIBRIS är bra, och då tycker jag att det är viktigt att man samarbetar för att tillgodose den enskildes behov av litteratur. Det behövs ett heltäckande nät över landet för att klara detta.

Dessutom är ju servicen numera kostnadsfri för användaren och jag har inga planer på att det inte ska fortsätta vara så. Det har inte lagts fram några förslag, än så länge i alla fall, till mig eller till utbildningsministern om att ändra på detta. Jag tycker överhuvudtaget, t.ex. om man går in via nätet, att det är svårt att ta betalt för saker och ting. Man kan fråga sig om det inte är viktigare att samhället gör det möjligt att söka så att vi använder skattebetalarnas pengar på rätt ställe. Nej, jag är inte för avgifter i sådana här sammanhang.

BURK - LIBRIS?

Jag är orienterad om situationen men inte i den utsträckning att jag kan kommentera den. Jag ska sätta mig in i den och du är välkommen tillbaka då för fortsatta diskussioner. Däremot förstår jag problemet i sak - det mellan det statliga uppdraget och det kommersiella intresset. Det är alltid bekymmersamt när två sådana här olika kulturer möts och man har helt skilda villkor för att kunna tillhandahålla en tjänst.

Men, alltså, jag tycker att man ska fundera över den enskilde individens situation också. Sedan är det en annan sak hur handel och informationssökning på Internet kommer att utvecklas. Vi är i vår linda just nu och vi vet inte hur kommersialiserat det kommer att bli. Vad det är man kommer att tjäna pengar på; det är kanske på helt andra saker än idag. Jag tycker att vi måste titta lite grann på den utvecklingen.

Men återigen - jag vill utgå från individen, den enskildes behov och studentens legitima krav på undervisningshjälp i alla former och på olika sätt. Och om något är betalat med skattemedel en gång, så bör det sedan rimligen vara kostnadsfritt för medborgaren.

Men som sagt, jag vill inte just nu ge mig in i den diskussionen innan jag bättre hunnit sätta mig in i sakfrågan. I princip står jag emellertid bakom de beslut som är tagna. Jag ser ingen orsak att vända upp ner på någonting innan det visar sig nödvändigt att göra det.

Olika bibliotekstypers närmanden till varann?

Skillnaden mellan olika bibliotek är ju numera, inte minst på högskoleorterna, mer organisatorisk än innehållslig. Studenterna sitter där de får plats, och litteraturtillgången är i många stycken samstämmig mellan högskole- och folkbiblioteket. Jag är för ett ökat samarbete men har ännu inte diskuterat det med min kollega på Kulturdepartementet. I realiteten blir det ju så att gränserna mellan folkbiblioteken och högskolebiblioteken inte kommer att suddas ut, men de kommer att gå i varann på många olika sätt. Och att det behövs ökat samarbete är alldeles klart. Speciellt på mindre orter, Gotland är ett sådant exempel. Det är kompletterande system. Man går till det bibliotek som ligger närmast, och vi ska vara glada för att människor går till biblioteken.

Sedan är det så att alla inte kan få allt. Man måste ha arbetsfördelning i samhället. Högskolebiblioteken har en del klart preciserade uppgifter, men jag tycker ändå att det generellt sett borde gå att koordinera vissa verksamheter. Hur detta ska ske har jag än så länge inte någon tanke om. Det är högskolorna själva som ansvarar för sina bibliotek. Om högskolan har god samverkan med det omgivande samhället, inkluderat kommunen och folkbiblioteket, så kanske man kan lösa det här på ett bra sätt.

Den så kallade tredje uppgiften som

högskolan har är att informera om vad den gör och att, så gott det går, aktivt samverka med det omgivande samhället. Det behöver ju inte bara innefatta näringslivet utan också att samtliga bibliotek på orten får en viktig roll i det arbetet. Att folkbiblioteket kan vara en part bland andra som det kan bli framgångsrikt meningsfullt att samarbeta med. Men då ligger ansvaret inte bara på lärosätena, universiteten eller högskolorna utan den där andra parten måste också känna ett ansvar. Man måste ha respekt för varann annars kommer man inte vidare i samarbetet.

Ett samarbete kan du å andra sidan aldrig kommendera fram, det måste på något sätt komma också underifrån. Från regeringen kan vi säga att vi tycker det är viktigt att man samarbetar och vi kan möjligen sätta lite press på att man gör det. Men det är viljan från en ansvarig folkbibliotekarie och en ansva-

rig bibliotekarie på högskolebiblioteket - även arkivarien och museitjänstemannen om du så vill - som är det utslagsgivande. Om detta börjar spira - och det gör det säkert - då kan det bli något. Men det måste komma underifrån, jag är väldigt angelägen att framhålla just det.

Om det sedan finns hinder för det här så måste vi försöka röja undan dem, det vet jag inte idag om det finns några, och om jag där kan påverka på något sätt. Då menar jag inte sådant som att en verksamhet har kommunalt huvudmannaskap och en annan har ett statligt - men finns det andra hinder för samverkan? Det borde gå att samarbeta på alla möjliga sätt.

Du ser i det här sammanhanget inget problem med att biblioteksfrågorna hör hemma i olika departement?

Inte alls. Det går att samarbeta också

ABM

arkiv bibliotek museer

Björn Lindh

I samma digitala värld - så benämndes det seminarium kring samarbetet mellan arkiv, bibliotek, museer och kulturmiljövärd som ABM-gruppen hade anordnat i anslutning till museimässan i Göteborg 1998.

Samarbetet mellan centrala kulturinstitutioner på det informationsteknologiska området var huvudtemat och deltagarna i panelen framhävde de gemensamma lösningar på ett antal IT-problem som man hade nått fram till under de senaste åren.

Visst förekom det samarbete mellan arkiv, bibliotek och museer även i den analoga världen, men digitaliseringsproblematiken har fört oss samman på ett nytt sätt. Vi har upptäckt en mängd gemensamma problem som IT-introduktionen har fört med sig. Den har fått konsekvenser för både arbetssätt och organisation inom våra respektive institutioner.

ABM-gruppen bildades hösten 1991 genom att ett antal intresserade från arkiv-, biblioteks- och museivärlden kom samman för att diskutera och undersöka möjligheterna till närmare samarbete. Diskussionen resulterade i en informell samrådsgrupp som hade till avsikt att följa upp redan pågående samverkan, uppmärksamma nya ideer och ta initiativ till ytterligare samgående. Det fanns också, visade det sig, inom gruppen ett behov av att dokumentera den egna verksamheten, att redovisa vad som hänt på hemmaplan sedan sist och att se var man kunde dra nytta av kollegernas erfarenheter.

Gruppen har hela tiden försökt att bibehålla en informell status, även om dess verksamhet idag är väl förankrad hos de samarbetande kulturinstitutionernas chefer. De offentliga framträdandena har varit relativt få. Man har inskränkt sig till några seminarier kring aktuella gemensamma projekt i samarbete med någon eller några av de relevanta institutionerna och till enstaka gruppmedlemmars deltagande i andras arrangemang. Det har varit viktigt att i de egna institutionerna skapa förutsättningar för och influera till gemensamma ansträngningar.

En utgångspunkt för gruppens aktivitet är de möjligheter till nya samverkansformer som den moderna informationsteknologin ger åt kulturinstitutionerna. Det finns dessutom klart uttryckta önskemål i propositioner och utredningar att IT skall användas för att effektivisera verksamheten där och göra arkiv, bibliotek och museer mera tillgängliga över huvud taget och dessutom tillgängliga för nya grupper av användare. Det gäller här att placera användaren i centrum och att ur ett brukarperspektiv underlätta åtkomsten till kulturarvet i alla dess former, oberoende av medium och förvaringsplats.

EXEMPEL PÅ SAMVERKANSFRÅGOR

Det finns alltså knappast något samverkansområde där ABM-gruppen kan ta åt sig hela äran för att ha implementerat ett gemensamt projekt. Däremot finns en rad tillfällen där grup-

pen influerat, initierat och uppmuntrat verksamheter som kanske hade kommit i gång ändå, men i så fall förmodligen senare och med möjlig annan inriktning.

Ett av de första intressanta exemplen på vad ett samarbete kan åstadkomma är det sk Blekinge-projektet. Här samverkade läns museet och -biblioteket i Karlskrona med landsarkivet i Lund för att användarna av institutionernas material snabbare och effektivare skulle kunna samsöka information i respektive institutions bestånd. Det var möjligt, visade det sig, att i varje fall i ett begränsat geografiskt område och med inte alltför stora materialvariationer integrera data från olika typer av institutioner i en gemensam databas. Det återstår ändå mängder av tekniska problem att lösa härvidlag. Ett problem i sammanhanget som man är på god väg att lösa är registreringen av objekten på ett gemensamt sätt. Det är viktigt att terminologin är gemensam och att man fastställer gemensamma sk auktoriteter.

ABM-gruppen har engagerat sig kraftigt för åstadkommandet av ett för arkiv, bibliotek och museer gemensamt auktoritetsregister, dvs att sökbegrepp som person-, institutions- och ortnamn skall beskrivas på ett enhetligt sätt, oavsett i vilken typ av databas sökningen sker. I ett gemensamt projekt som stötts av KK-stiftelsen, BIBSAM m fl har en handlingsplan för uppbyggande av ett för arkiv-, biblioteks- och museiområdena gemensamt auktoritetsregister tagits fram. Planen innehåller förslag till utarbetande av en för alla sektorerna gemensam instruktion för utformningen av registret, ett förslag till datorteknisk samverkan mellan befintliga databaser (LIBRIS och NAD i första hand) och att en gemensam dataelementkata-

log fastställs. KK-stiftelsen har under hand förklarat sig villig att stödja den fortsatta utvecklingen.

Den ovan nämnda dataelementkatalogen, ABM-element, är egentligen värd ett särskilt kapitel. Det är oerhört väsentligt för det vidare samarbetet på IT-området att gemensamma dataelementkataloger och utbytesformat för arkivhandlingar, handskrifter, bilder, kartor och ritningar kan tas fram. I sammanhanget måste också nämnas

**Björn Lindh
är byråchef
i Riksarkivet**

arbetet med en termkatalog för registrering av fotografier som i första hand sker i samarbete med Fotorådet och -sekretariatet vid Nordiska museet.

UTBILDNINGSPRÅG

Det har varit naturligt för gruppen att ägna mycken uppmärksamhet åt utbildningsfrågor. IT-samverkan inom kulturområdet kräver att aktörerna befinner sig på en relativt hög nivå vad gäller kunskaper om hur man nyttjar den moderna tekniken för gemensamma ändamål. Det var därför glädjande att, när KK-stiftelsen anslog 10 miljoner för IT-utbildning hos arkiv, bibliotek och museer, den vände sig till ABM-gruppen och bad den fungera som beredningsorgan åt stiftelsen. Det var ett drygt men givande arbete att hitta rätt bland de mer än 100 ansökningar som flöt in till stiftelsen runt årsskiftet 1997-98. Gruppen kom överens om att i första hand stödja gemensamma utbildningsinitiativ för arkiv, bibliotek, museer och kulturmiljövård, gärna på regio-

nal nivå. Åtskilliga län eller andra typer av regioner har också via KK-stiftelsens stöd nu satt igång med både grundläggande och mera avancerad IT-utbildning.

Två centrala satsningar har varit speciellt intressanta i sammanhanget. Dels INSAM:s IT-utbildningar för i första hand museipersonal som har tagit fasta på behovet av att utbilda sk IT-ankare på respektive arbetsplats. Det rör sig då om specialutbildade personer som var och en i sin stad skall vidareutbilda och stödja den egna personalen. INSAM håller nu på att vidareutveckla och generalisera sitt kursutbud till att också omfatta personal från arkiv och bibliotek. Framför allt är det viktigt, menar man, att lära kollegorna att nyttja nätet på rätt sätt. Internetbaserade kuser kan både minska omkostnader och öka problemorienteringen. Man planerar att med stöd av Den Digitala salongen bygga upp en gemensam kursbank att nyttjas av hela ABM-området.

Den andra centrala satsningen leds av vår gemensamma fackliga organisation, DIK-förbundet. För ett par år sedan tog man där initiativet att bygga upp Internetbaserad IT-utbildning för bibliotekarier med stöd av KK-stiftelsen. Utbildningspaketet som bygger på principen om självstudier blev mycket lyckat och ABM-gruppen rekommenderade att liknande paket tas fram för arkiv- och museianställda. Så sker också just nu. Arbetsgrupper har etablerats, arbetet framskrider snabbt och vi räknar med att färdiga utbildningspaket för samtliga ABM-områden kommer att finnas tillgängliga på nätet under år 1999.

Vi kunde också tack vare KK-pengarna i maj-juni 1998 ta hit en av världens främsta auktoriteter på digitalt

bevarande, Margaret Hedstrom, svenskättad professor vid University of Michigan i Ann Arbor. Hon var här i nästan sex veckor, höll tre veckolånga seminarier för trettio andäktiga elever i Härnösand, Lund och Stockholm och hann dessutom med ytterligare framträdanden i Stockholm och Göteborg. Det var i första hand arkivarier som tog del av hennes visdom, men även några deltagare från biblioteks- och museivärlden fanns med.

REGIONALT SAMARBETE

Som ovan nämnts lade ABM-gruppen stor vikt vid förmågan till regionalt samarbete då den rekommenderade mottagare av KK-miljonerna. Detta är inte en engångsföreteelse. På samma sätt som vi har uppnått en ganska hög grad av samarbete inom området centralt, ser

vi väldigt gärna och uppmuntrar till motsvarande samverkan på regional nivå. Det skall inte förnekas att utdelningen av KK-medel i ett antal regioner har hjälpt till att åstadkomma de av oss önskade resultaten. Vi ser redan nu hur i Skåne, Västra Götaland, Örebro län, Norrbotten och på flera andra ställen ABM-grupper bildas för lokal eller regional samverkan. Denna samverkan är oerhört viktig. Det gäller att ta vara på den kompetens som finns i regionerna och helst också höja den avsevärt. Det gäller att tillgängliggöra på bästa möjliga sätt den information som finns lagrad hos de regionala och lokala institutionerna.

Ett utomordentligt gott exempel på regional samverkan är det sk ABM-Skåne projektet som startar kraftfullt i mitten av januari med en konferens i

samverkans tecken. Man vill skapa ett virtuellt mus-ar-tek genom att svetsa samman institutionerna via multimedia och nätverksteknik. Internet kommer här att liksom på andra ställen utgöra grunden för verksamheten och fungera som den förmedlande länken.

INTERNATIONELLT SAMARBETE

På det internationella området har det ofta varit så och så med ABM-samarbetet. Inom International Council on Archives (ICA), arkivariernas världsorganisation, var man länge misstänksam mot samarbete med IFLA, bibliotekariernas globala motsvarighet, som man avundsam betraktade som en rikare och mäktigare släkting, i vars klor man skulle akta sig för att hamna. ICA har på senare år växt till sig i det här avseendet och numera är samarbete fullt möjligt och rentav önskvärt. Båda organisationerna hade världskongress i Beijing 1996, veckorna efter varandra, och under "klämdagen" mellan konferenserna hade man ett gemensamt möte som slutade med ett högtidligt undertecknande av "The Beijing Agenda", ett samarbetsprotokoll som talar om ett antal möjliga samverkansområden. Att man skriver under ett protokoll betyder sällan att man börjar uppfylla protokollets innehåll med omedelbar verkan. Så är inte fallet här heller, men det är en god början och påsen börjar sakta fyllas.

Visst fanns det samarbete mellan ICA och IFLA före Beijing. Ett vackert och framgångsrikt exempel härpå är JICPA (Joint ICA/IFLA Commission for Preservation in Africa), som märkligt nog särskilt brukar framhållas när man talar om Beijing-agendan! JICPA har till syfte att arbeta för bevarande av det afrikanska kulturarvet i alla dess former

med, naturligt nog, en viss betoning av det skriftliga materialet. I många u-länder är nationalarkiv- och bibliotek inhysta i samma byggnad, har samma administrativa ledning och samma användare. Det faller sig naturligt att samarbeta. JICPA har koncentrerat sig på att stödja det praktiska konserveringsarbetet i institutionerna, anordnat lärarseminarier och bevarande-workshops i olika länder. För att nå gräsrotterna har det ansetts viktigt att undervisa på flera språk. Man har inte gett sig in på de sk stamspråken, men det har givits seminarier/workshops på engelska, franska och arabiska och i januari 1999 är det dags för det första på portugisiska. Några nationella biståndsorganisationer och UNESCO har stöttat med pengar.

Vad har då ovanstående med ABM-gruppen att göra? Inte särskilt mycket kanske, det skall medges, men som en introduktion till vad som nu skall meddelas kan det vara viktigt nog. Vi väntar oss i framtiden betydligt mera av ABM-samarbete framför allt inom ramen för EU:s programverksamhet. Det femte ramprogrammet som hittills varit ett rent biblioteksprogram kommer att utvidgas till att gälla hela kulturområdet, dvs arkiv och museer kommer att tas med i programarbetet. Pengarna är beslutade och i början av 1999 kommer de första utlysningarna. Biblioteken kommer säkert framöver att fortfarande vara de största mottagarna av EU-stöd men det är viktigt att notera att den svenska referensgruppen för programmet kommer att innehålla representanter för arkiv och museer. Här blir det i högsta grad aktuellt med ABM-samverkan.

Arkiven har inom EU länge ansetts svåra att plocka in i programverksamhe-

ten. Arkiv är till sin natur olika, beroende av den administrativa traditionen i respektive land och har följaktligen ett antal nationella särarter som har ansetts besvärliga att samordna och harmonisera. Den moderna informationsteknikens genombrott har dock i stor utsträckning förändrat situationen. Nationella förvaltningar moderniseras i samma riktning, verksamheterna blir alltmera likartade. Generella internationella standarder för arkiv- och dokumenthantering, för arkivförtecknande etc är under arbete. Allt detta medverkar till att underlätta harmonisering också av arkivverksamheten i Europa och globalt.

Under 1999 kommer två stora EU-projekt på arkivområdet att igångsättas. EUAN, The European Union Archive Network, är ett samarbete, inom ramen för DG XIII:s Info2000-program, mellan nationalarkiven i Skottland, Italien och Sverige och det internationella institutet för socialhistoria i Amsterdam med syfte att göra arkiv tillgängliga inom unionen via Internet. Projektet har en arkivside: att garantera konsekventa och standardiserade arkivförteckningar oberoende av språk, och en IT-side: att navigera mellan olika datasystem. Under den tvååriga projektiden skall man försöka ta fram en prototyp till användargränssnitt och dessutom åstadkomma riktlinjer för ytterligare europeisk standardisering på området.

Inom samma Info2000-satsning finns ett annat arkivprogram, EVA, The European Visual Archive, som har ett likartat tillgängliggörande syfte men som kommer att koncentrera sig på bildmaterial i ett antal arkiv i Belgien, England, Nederländerna och Tyskland.

Slutligen, hur står det till i Norden? Finns det något ABM-samarbete i våra närmaste grannländer? Jo, i viss

utsträckning men kanske inte i riktigt samma former och inte så institutionaliserat som hos oss. Här är inte platsen att göra en genomgång av ABM-aktiviteter i övriga nordiska länder. Det kräver en egen uppsats. Men vi gör ju försök att exportera den svenska modellen och ett exempel finns i det nordiska samarbete som på initiativ av statsarkivet i Stavanger, vars ledare är väl insatt i det svenska systemet, startades med ett seminarium på Utstein Kloster utanför Stavanger våren 1997. Till detta seminarium som till största delen hade arkivarier som deltagare, hade också inbjudits företrädare för bibliotek och museer i de nordiska länderna. Under 1999 kommer ett nytt seminarium i samma ABM-anda att hållas på Utstein Kloster med delvis nya deltagare och ett särskilt tema. Nordinfo som tagit upp ABM-samarbete på sin agenda stöder seminariet ekonomiskt.

SLUTORD

Den gamla kungstanken om en jättelik gemensam databas där all kulturinformation på ett enkelt sätt kunde sökas är redan övergiven och betraktas som hopplöst förlegad och omöjlig och, framför allt, opraktisk att genomföra. Vi bygger nu i stället på respektive områden upp våra egna databaser. Men vi strävar efter gemensamma auktoritetsregister, vi länkar till varandras databaser och vi träffas allt oftare. ABM-gruppen syftar förvisso inte till en nivellering. Tvärtom är det viktigt att våra professioners särdrag och integritet bevaras. Men vi strävar efter samverkan, vi vill att man drar nytta av varandras framgångar och, för all del, också misslyckanden för att främja effektivitet och tillgänglighet. Våra användares nytta skall vara vår glädje!

Förstora eller förminska med Ikoners ikoner?

Greta Renborg

Ett debattinlägg av en 77-åring sänker tyvärr inte medelåldern på biblioteksdebattörerna i den nystartade och nödvändiga bibliotekstidskriften *Ikoners*. Ändå tar jag, med den alltid så språklekande redaktören Jan-Eric Malmquists benägna tillstånd, till pc:n. Orsaken är att jag kastade mig över *Ikoners*, när jag såg den i Bibliotekstjänsts monter på årets Bok&Bibliotek

Tidskriften lockade genast till läsning. Under lus- och lustläsningens gång hetsade jag stundtals upp mig till den grad, att redaktören, nyss nämnde Malmquist, föreslog att jag skulle sätta på pränt vad jag i storvulet tillstånd formligen öst ur mig. Då det är en sak att prata och en annan att teckna ner ett osammanhängande prat, har under arbetet med detta många minnesbilder passerat revy. Och jag har då klickat på några av *Ikoners* ikoner, bl.a. en symbol för en ung människa i början av sin karriär. Och vad ser jag i fönstret?

Ser att framtiden är ungdomens, också bibliotekens framtid, som redaktören av *Ikoners* påpekar. I livets backspegel ser jag hur jag själv som nybakad bibliotekarie trodde på detta och vågade mig på att skriva en artikel till *Biblioteksbladet* 1955:1. Fascinerad över vad jag sett under närmare ett år på USA:s prärier och upprörd över sakernas tillstånd i Sverige kallade jag min artikel "Bibliotek för läntagarna - eller för bibliotekarierna?" Artikelnen handlar främst om St. Louis county library, som just hade flyttat in i en f.d. utställningshall för bilar. Titeln på min artikel fick mäktiga kulturpersoner i Skåne - jag arbetade vid Malmö stadsbibliotek på den tiden - att både i tidningar och korridorer försöka få mig att fatta att jag var för oerfaren och än inte begripit att folkbiblioteken var till för läntagarna! När jag nu mer än

fyrtyo år efteråt läser om min artikel, tycker jag fortfarande att den har synpunkter värda att diskutera. Jag skrev t.ex.:

Hur många gånger under mitt besök hörde jag inte ordet 'populär'. Till sist insåg jag, att jag måste finna en amerikansk definition för det ordet och samtidigt definiera vad vi menar med populär. Jag fann då att de populära filmerna och böckerna i St. Louis county library var populära bland publiken men ändå inte var vad vi skulle kalla populära, dvs friade inte alltför mycket till den antagna publiksmaken. Jag menar med andra ord att biblioteket höll en bättre kvalitet i fråga om bokval och filmurval än vad ordet populär först ger associationer till. Det var ett folkets bibliotek, som det ville vara, men deras läsekrets var genom bibliotekets medvetna eller omedvetna försorg en förvänsamt kräsen publik.

Fyrtio år har gått sedan jag skrev ovanstående. Jag är fortfarande övertygad om att en av biblioteksfolkets viktigaste uppgifter är att på ett eller annat sätt lyfta fram de böcker och andra medier som användarna kanske inte ens vet att de finns och därför inte frågar efter.

I *Ikoners* frågar Birgitta Olander sig och *Ikoners* läsare:

"Varför skall biblioteken vara tvungna att köpa in smal skönlitteratur som inte efterfrågas i bokhandeln?" och önskar svar eller förklaringar. För mig är frågan irrelevant. Inte är biblioteken tvungna att köpa smal skönlitteratur, som ingen frågar efter, vare sig i bokhandel eller på bibliotek! Jag lusläser varje sambindningslista och frågar mig själv vilka böcker jag skulle köpa till biblioteket om jag var aktiv bibliotekarie idag. Jag skulle vara mycket försiktig med att köpa in vissa böcker innan jag fått någon förfrågan från läntagare. På Bok&Bibliotek hörde jag några för mig helt okända lyri-

ker läsa ur sin senaste diktsamling. Kunde förstå om biblioteksanvändare inte frågar efter deras böcker. Med närmare presentation av dikterna kanske det hade lyckats bättre.

En bild dyker upp i fönstret, när jag klickar på ikonerna med smal skönlitteratur. Där ser jag hur jag för tjugofem år sedan talade om böcker i Dala-Järnas lilla bibliotek. Björn Julén hade just kommit ut med sin diktsamling *Mellan varg och lamm*. All modern lyrik ansågs av många, då som nu, obegriplig. Jag läste Julins dikt "Om det hotade". Den börjar så här:

Det du måste vara rädd om
är alltid enkla saker
så'nt som förstörs
av trycket utanför.

Klart insjövatten, gröna blad på
träden,

blå luft att andas blybefriat,

mat utan tillsats, hus som får stå kvar.

Och jag minns att efter den kvällen var *Mellan varg och lamm* ständigt utlånad. I ett brev, som jag fick efteråt, skrev en kvinna från Vansbro att nu läser hon alltid dikter, när hon väntar på karln, som snart skall komma hem från skogen.

"Användarna är de viktigaste i alla bibliotek" skriver Birgitta Olander. Sant som det är skrivet. Men på vilket sätt bryr sig dagens biblioteksfolk om sina användare? På Bok&Bibliotek besökte jag seminariet "Small is beautiful", en paneldebatt som gjorde mig deprimerad. Vad har hänt i bibliotekarietjänsten? Där sitter en bibliotekarie i panelen och säger: "Ingen har tid att bokprata för vuxna"!

Är det fel på bibliotekarierna, utbildningen eller något annat? Känns det enklare och lättare att ordna sagoverkstäder och sagostunder för barn än att ge sig ut till en bygdegård, jordbrukare-

dag, en sågtillverkare eller Läkerol-tabletternas kvinnliga arbetslag? Under "Small is beautiful"-debatten reste sig en författare bland åhörarna och sa att han bara blivit ombedd att komma till en enda arbetsplats. Själv har jag sällan blivit ombedd, men ändå besökt många arbetsplatser, fackföreningar och sam-

**Greta Renborg är
filosofie doktor hc,
tidigare bibliotekarie
och lärare vid
Bibliotekshögskolan**

mankomster. Det gick riktigt bra att på en jordbrukardag mellan slaktdjurspriser och skogsplantering läsa Margaret Reys *Pricken och tala om barn och böcker*. Vet att många jordbrukarhustrur efter den dagen besökte det lokala biblioteket för att låna barnböcker.

Seminariet "Small is beautiful" väckte så många tankar och upprördheter, som ligger nära Birgitta Olanders synpunkt i *Ikoner*: "Användarna är de viktigaste i alla bibliotek". Sviker man inte användarna om man köper litteratur helt efter efterfrågan? Jonas Ellerström, bibliotekarie och kvalitetsmedveten bokförläggare, som endast ger ut "smal" litteratur, satt i seminariepanelen. Han berättade hur viktig biblioteksförslöjningen var för hans och andra små förlag, som gav ut "smal" litteratur. Under de senaste tio åren har t.ex. bibliotekens inköp av utländsk poesi sjunkit med cirka 70 procent. Bibliotekens inköpspolitik har svängt från skönlitteratur till

facklitteratur. När Ellerström nämnt detta sakernas tillstånd för en bibliotekarie hade han fått svaret: "Vi vill att efterfrågan styr inköpen, så ska det vara!"

Är de mål, som jag och många av min generations bibliotekarier satte högt, föråldrade? Som jag såg det, när jag var ung, fäkunnig bibliotekarie, var att folkbiblioteken måste ge besökarna alternativ att välja mellan.

Bibliotekariernas viktigaste uppgift är som jag såg det, och fortfarande ser det, att biblioteksfolket skall bevaka både smalt och tjockt, både det som basunerar ut via massmedier och det som eventuellt trängs på boklådors hyllor, men aldrig synliggörs på någon nyhetsdisk. Det är, återigen som jag ser det, bibliotekariernas skyldighet att försöka öppna den litteratur, skön som fack, som kan tänkas vara av intresse för bibliotekets användare. De är ju de viktigaste - eller hur?

Klickar på ikonerna med en bild av ett mål. Då dyker de mål för folkbiblioteken upp, som jag under alla mina femtio yrkesverksamma år ständigt hävdar i artiklar och under seminarier. Skall folkbiblioteken köpa in den litteratur, som finns i närmaste pressbyråkiosk? Skall en bok av Delblanc eller annan "stor" författare köpas efter efterfrågan om den finns i billiga pocketupplagor? Skall folkbiblioteken köpa alla de böcker, som man talat om i TV, radio eller skrivit om i tidningar? För varje bok som köps till biblioteket är det en annan eller andra böcker för samma summa som inte biblioteket då kan köpa. Skall folkbiblioteken köpa de ofta dyra fotoböckerna, som få har råd att köpa, men som kan ge många stor glädje och mycken kunskap? Hur stor del av medieanslaget skall gå till inköp av uppslagsböcker,

som ingen frågat efter, men som många behöver men inte vet om att de har nytta av? Frågor, frågor!

Ju mer folkbiblioteken ger efter för vad dess besökare säger sig vilja ha, desto mer begränsar folkbiblioteken människors valmöjligheter. Klickar vidare på ikonerna. Andra fönster öppnas. Där ställs andra frågor. Hör lärarna vid de nya bibliotekari utbildningarna till de "skyldiga"? Hur diskuteras bibliotekens mål? Är det sant att kunskapen om böcker minskar i utbildningarna? Finns risken att kunska-

per om sökverktygen övermannat bokkunskapen?

Ikonerna kan bli det fria och politiskt obundna debattforum, som länge saknats i svensk biblioteksvärld. Där man klickar på olika ikoner, öppnar nya fönster, som visar att bibliotek av alla typer får nya roller och nya användare. Men för den skull är inte alla "gamla" mål och synpunkter utan värde. Idéer måste ständigt återerövas, inte bara de demokratiska, utan även de viktiga diskussionerna om bibliotekens mål.

Tystnaden bakom disken

- eller varför bibliotekarierna bara tittar på?

Pelle Andersson och Jesper Lindau

Biblioteken ligger där i sin vintersömn, år efter år. Bibliotekarierna lånar ut böcker, letar efter information och knappar på sin dator. En smula trötta och slutkörda ger de goda råd åt de allt fler besökarna som letar efter verktyg för att förstå omvärlden. Samtidigt har resurserna skurits ner, bibliotekarierna blir färre och färre och bokbeståndet allt glesare. Det finns anledning att oroa sig över bibliotekens framtid. Men på andra sidan disken är det tyst. Aldrig ett ord av protest från den plikttrogne bibliotekarien, inte ett ord till oss på andra sidan disken om att bildningen som de letar efter är hotad eller håller på att förändras. Är bibliotekarien helt begrävd i plikt känsla och lojalitet till den krassa kommunala ekonomin?

När vi under våren 1998 jobbade med vår bok om svensk kulturpolitik, *Den nya kulturrevolutionen*, så träffade vi den gamle kulturministern Bengt Göransson där han satt

inklämd mellan studiecirkelsalarna på ABF i Stockholm. Han var mest stolt över att socialdemokratin lyckats bygga en massa hus under 70- och 80-talen. – Hus konkretiserar tankar, sade han.

I vår bok är vi förbannade över att de mest byggd hus och inte i högre grad kämpat för att bryta ner de enorma bildningsklyftor som fortfarande finns. Men en sak sade han som vi lade på minnet. Han sade att "kulturarbetare måste missionera" och att en bibliotekslag kan få bibliotekarierna att sluta slåss för sina bibliotek. I och med tystnaden på andra sidan lånedisken ser det ut som om han fått rätt.

Demokratin är konkurrensutsatt

Att bibliotekarierna dragit påsen över huvudet är inte så konstigt. De är rädda för att bli av med jobbet och yrkesrollen är i förändring. Trycket på biblioteken har varit hårt

sedan mitten på 80-talet. Folkbiblioteken har fått utstå kraftiga nedskärningar. 1988-97 har personalen minskat med 900 årsarbeten, en nedskärning på 15 procent. Därmed har det blivit allt svårare att nå de grupper som läser minst, har sämst ekonomi och därför har störst behov av fungerande bibliotek. Samtidigt har behovet av information ökat. På biblioteken trängs invandrare, unga studenter och elever från komvux och grundskolan med pensionärer och småbarnsföräldrar. Biblioteksbesöken ökade 1993-97 med 16 procent, till 48 miljoner.

Det ges ut fler böcker än någonsin, men den dåliga kommunala ekonomin har gjort att nyförvärven av böcker 1987-97 minskade med ca 30 procent. Utlåning, nyförvärv av böcker och uppsökande verksamhet borde istället öka för att möta behoven. Men det går inte eftersom biblioteken är tvungna att prioritera inom den påse pengar man tilldelats.

Behovet av Internet, cd-rom och facklitteratur har ökat enormt och det är bra för demokratin att folkbiblioteken har försökt svara. Audiovisuell utrustning har ökat med 235 procent sedan 1976. Den ökningen fortsätter att vara stark på 90-talet, samtidigt som bokbeståndet glesnar sedan 1992. Den nya tekniken tillåts konkurrera ut skönlitteraturen. Förmodligen hade inte detta problem uppstått om biblioteken haft mer resurser - detta är en skapad konkurrenssituation och det måste finnas pengar till både böcker och datorer. Det är inte bara böckerna i hyllorna som blir färre, även hela bibliotek läggs ner. På många håll har man lagt ner filialer - bara mellan -96 och -97 försvann 34 stycken och vi har i dag 350 filialer färre än 1983. Att något är fel

har regeringen förstätt - och i höstens budget ökas pengarna till läsfrämjande åtgärder med 6,8 miljoner. Dessutom skapas ett nytt distributionsstöd för de litteraturstödda böckerna på 17,8 miljoner. Vore det inte bättre om staten tog på sig bibliotekens medieinköp i dess helhet? I stället för att tvinga biblioteken att köpa av staten godkänd "kvalitetslitteratur", får biblioteken köpa in de medier de anser sig behöva och sedan skicka räkningen till Rosenbad. Detta skulle kosta ungefär 270 miljoner. Biblioteken får större resurser och blir mindre beroende av den kommunala ekonomin.

Den isolerade lånedisken

Det kanske största problemet som följer i nedskärningarnas spår är att folkbiblioteken har blivit isolerade. Den uppsökande verksamheten har minskat i takt med sämre ekonomi. De flesta arbetsplatser har aldrig haft ett bibliotek, och många av dem som funnits har helt enkelt bestått av en boksburra som stått och samlat damm i något lunchrum. Men de har ändå gjort litteraturen tillgänglig för människor som inte vuxit upp i hem där bokhyllorna varit stora och välfyllda. Även här har 90-talet inneburit hårda nedskärningar. 1990 fanns det bibliotek på 1 156 arbetsplatser, tre år senare fanns det 964. Antalet kommunala bibliotekarier som jobbade gentemot arbetsplatserna närmast halverades under samma tid (räknat i årsarbeten) och antalet anställda som kunde låna böcker på sin arbetsplats minskade med 32 procent jämfört med 1990. (SCB, 1993.) I dag är det förmodligen värre. Tyvärr saknas statistik.

Att det finns böcker på arbetsplatserna, och inte bara på folkbiblioteken, är viktigt. Det blir tydligt när man läser

LO:s rapport *Kultur, klass och kön*, där det framgår att hälften av LO-kollektivet aldrig besöker ett bibliotek. Istället för att folkbiblioteken tillåts göra jobbet, sprids minibibliotek via En bok för alla och facket, som dragit igång en satsning på arbetsplatsbibliotek.

Uppsökande arbete som detta har folkbiblioteken arbetat med sedan 70-talet. Fram till 1989 var det något som man satsade på, men under 90-talet har något hänt. Det arbete som riktar sig till det som kallas eftersatta grupper har minskat mest, vilket bland annat innebär färre besök på arbetsplatser. Även sjukhem, barnstugor och fängelser har fått färre besök eller fått betala avgifter för att få träffa en bibliotekarie.

Skolbiblioteken har också blivit allt sämre.

- Det finns ingen verksamhet alls på skolorna, trots en bibliotekslag som säger att alla skolor ska ha fungerande bibliotek. Man klarar sig undan med att ha en lokal fylld med böcker och inget annat, berättade Johanna Andersson som utreder skolbiblioteken åt Kulturrådet. På många av Sveriges skolor står en låst lokal med böcker från 70-talet och väntar på att eleverna ska släppas in en halvtimme varje vecka. Det finns sällan eller aldrig bibliotekarier. Det vanligaste är att en lärare fått en eller två timmar i veckan för att "ta hand om biblioteket". Men den tiden ägnas ofta åt att ställa upp böcker och att städa. I praktiken lämnar skolorna över ansvaret på kommunens bibliotek, som inte har resurser att klara av det.

Inga goa gubbar i Göteborg

Med den verkligheten i ryggen kanske det inte är så konstigt att bibliotekarierna har tystnat. Det finns inget politiskt

stöd för deras ansträngningar. Tittar man på Göteborg har 90-talet varit ett dräpslag för biblioteken. – Vi lade ner vårt sista arbetsplatsbibliotek förra året, säger Inger Eide Jensen, som tidigare var stadsbibliotekarie i Göteborg.

Göteborg byggde ut sin uppsökande verksamhet under 70-talet. Biblioteken ville bredda deltagandet och få med skolor och daghem. Idag har de bara pengar att hålla öppet för. Delaktigheten har fått stryka på foten under 90-talet. Biblioteken i Göteborg har 4 miljoner besök om året och lånar ut 1,2 miljoner böcker. Behovet av bildning har ökat. Och detta trots hårda nedskärningar:

– I praktiken är det sex eller sju procent om året som försvunnit sedan 1993. Vi har varit tvungna att dra ner personalen med 24 procent på 90-talet. Men Inger Eide-Jensen tror inte att man kommer att stänga något bibliotek, de drar istället in på personal och bokinköp. 1997 köpte vi böcker för fem miljoner. I år är det bara 3 miljoner. Dessutom får biblioteket betala löneökningarna under 1998 ur egen kassa.

– Om vi ska ha högre lön får vi köpa mindre böcker. De kan göra så eftersom ingen ser oss. Vi har en vardagssyssla utan kriser, stjärnglitter och dramatik. Vi blir osynligare dag för dag. Har ni gjort fel på biblioteket eftersom ni inte märks?

– Nej, det är hela kulturlivet som blivit mer evenemangsinriktat. Göteborg satsar på operan och konserthuset som är synliga i sig. Biblioteken kan inte på samma sätt visa på visuell effekt, bussturer eller fördelar för sponsrande företag. Vivianne Nilsson, socialdemokrat och kulturnämndens ordförande i

Göteborg, säger att att man måste spara på personal och bokinköp när det är dåliga tider. Höjer personalen sin lön så går det ut över bokinköpen – så är det bara. Så talar kulturpolitiker över hela landet på 90-talet, trots att det är uppsökande verksamhet som behövs om man skall locka de 50 procenten från LO-kollektivet som aldrig besöker biblioteken. Nästan lika dystert är läget i Malmö. Gunilla Konradsson är chef för det nya Stadsbiblioteket efter att socialdemokraterna sparkat ut Sven Nilsson som byggde upp det.

– I kommunerna flyttar biblioteken längre och längre ner i organisationen. De marginaliseras och kan inte försvara

sina intressen. Det handlar också om att vi idag måste samarbeta med politiker, för annars kanske vi inte får pengar i framtiden. Gäller inte de kulturpolitiska målen längre?

– Det är tryggt att målen med kulturen finns kvar men i verkligheten finns de inte med.

Bibliotekariens död

Med den verkligheten i ryggen tystnar man lätt. Det finns liten eller inget politiskt stöd för en demokratisk bildning. På 90-talet handlar det istället om att kultur är en av de faktorer som hjälper städer och regioner att bygga upp

en attraktiv bild av sig själva för näringslivet.

Tittar man på kulturpolitiska dokument och intervjuar kulturpolitiker som gjorde när vi skrev Den nya kulturrevolutionen står det klart att man vill att

kultur ska fungera som en lokaliseringfaktor för nya företag istället för att vara en drivande kraft för bildning och demokrati. Det finns också våta dröm-

mar i den kommunala ekonomin om att kultur ska kunna dra in kulor. Först och främst genom kulturturism som blivit ett slagord både i de stora städerna och i det glesbygds-Sverige som sätter sin tillit till turismen för hembygds överlevnad. I städerna florerar också tankarna på att kultur ska bli en drivande kraft i en upplevelseindustri. Filmbolag, musikexport och designcentrum

kan i sig bli en ny näringsgren som ger arbetstillfällen.

Och var hamnar biblioteken? Kanske ska det framtida biblioteket till viss del utforma sina tjänster efter näringslivets behov. Göteborgs stadsbibliotek kanske kan tillhandahålla informationsservice åt designavdelningen på Volvo. Eller är framtiden för biblioteken en sorts informationsmäklari som bland arbetslivsgurus nämnts som en framtidsbransch. Bankerna brukar göra reklam med: "Träffa din egen bankman – Robert lär dig placera dina pengar". Biblioteken kan göra detsamma med: "Sugen på kunskap? – träffa Gunilla – din egen

informationsexpert”. Nåväl, om framtiden är det inte lätt att sia, men man kan kämpa för den om bibliotekarierna nu vill och vågar?

Lag utan tänder

Bibliotekslagen

har under en period målats upp som bibliotekens räddning. Det enda den säger är att varje kommun måste ha ett bibliotek och att lånen skall vara gratis. Det kan till och med vara så att bibliotekslagen motverkar sitt syfte:

–Nu går det i princip att med lagens hjälp ta bort alla bibliotek utom ett i kommunerna, dessutom kan lagen verka passiviserande på personalen – man behöver inte längre slåss för läsandet och biblioteket för man har lagen som skyddar en, säger Bengt Göransson.

På Socialdemokraternas Framtidskongress i Sundsvall 1997 talade Göran Persson om demokratin:

”Det vackraste ljud jag vet är den koncentrerade tystnaden i folkbibliotekets läsesal. Där finns kunskapens förutsättningar. Där omvandlas information från hela världen till växande och berikande kunskap, kunskap som utvecklar och förändrar.” (Göran Perssons demokratital på Framtidskongressen i Sundsvall 1997) Det är vackert sagt, men pengarna för att genomföra det saknas.

Den tystnad som Persson talar om är borta på ena sidan lånedisken. Biblioteken är fyllda av medborgare som behöver kunskap. Bakom lånedis-

ken härskar fortfarande tystnaden – den behöver brytas omedelbart!

Några konkreta förslag

Alla är rörande ense om att det finns ett demokratiskt problem i Sverige. Vi tycker att en satsning på biblioteken är ett av många sätt att bryta dödläget. Biblioteket är ett sätt att föra människor samman. Många mindre kommuner har oftast ett Folkets hus mitt i staden och bredvid finns kanske biblioteket, den lilla kommunala biografsalongen och konsthallen – det är något att utveckla, kanske ett bibliotek i anslutning till ett medborgarkontor. Runt biblioteket förlägger man andra viktiga verksamheter

**Pelle Andersson är
kulturredaktör på
Aftonbladet.
Jesper Lindau är
frilansjournalist och
har tidigare arbetat
för Sveriges Radio.**

som kommundelskontoret, den lilla lokala teatern, kursverksamhet, replokaler och så vidare. Naturligtvis måste det finnas datorer, tillgång till databaser och Internet på biblioteken.

Förmodligen måste man satsa än mer pengar på IT-utbyggnad, men det får inte konkurrera ut böckerna, tidningarna och övrig media från biblioteken eller att man inte har råd att behålla personalen. Kanske kunde biblioteken också skaffa sig lokala rådgivare som finns tillgängliga vissa tider på biblioteken: försäkrings-, IT-, upphovsrätts-, offentlighets-, tryckfrihets-, skatteex-

perter, författare och journalister kan ha ha frågestunder i biblioteken för att medborgarna ska kunna utnyttja sina rättigheter i samhället.

Några konkreta förslag:

- Ett fördubblat anslag av biblioteksbudgeten – med hänvisning till demokrati och delaktighet
- Öppna nya lokala filialer
- Öppna upp Arbetsplats- och sjukhusbibliotek.
- Pröva idéer som minibibliotek på arbetsförmedlingar, caféer och postkontor.
- Bygg ut lånemöjligheter på tåg, långfärdsbussar och flyg
- Fler datorer och uppkopplingar på Internet
- Skapa möten mellan politiker, experter och medborgare – i flertalet av de aktuella frågor som debatteras i kommunen
- All samhällsinformation finns tillgänglig på biblioteket.
- Kurser i argumentationsanalys, retorik, offentlighetsprincipen, yttrande-, tryckfrihets- och arbetsrättslagar för medborgarna i kommunen

Att poängtera bibliotekens position i demokratin är viktigt – för att medborgarna ska kunna vara delaktiga krävs kunskaper och de finns på biblioteket. Det är nämligen här det ska hända – på biblioteken. Vi tror att det djupaste samhällsproblemet idag är urholkningen av demokratin och för att återupprätta demokratin krävs det att man satsar resurser på den. Makten vilar trygg i dag på grund av att medborgarna inte på sina egna villkor har kunskap om det samhälle och den demokrati de lever i. Det är hög tid att de som arbetar på biblioteken börjar slåss. De har kunskapen, de har lokalerna, nu fattas bara pengarna – och engagemanget.

Etiken, professionalism och det demokratiska ansvaret

Britt Marie Häggström

Envar har rätt till åsiktsfrihet och yttrandefrihet. Denna rätt innefattar för alla och envar att utan ingripanden hysa åsikter och frihet att söka, mottaga och sprida upplysningar och tankar genom varje slags uttrycksmedel och utan hänsyn till gränser (Artikel 19 ur FN:s förklaring om de mänskliga rättigheterna.)

Att leva i en demokrati är att leva med demokrati och demokratin traskar inte som en lydig hund vid din sida. Du måste anstränga dig för att hålla den levande, uppmuntra den för att den skall leva och tala med andra om den för att den skall må bra. Demokrati är inte kunskapselitens exklusiva ansvar utan allas ansvar. Den institution i samhället som har en god förutsättning att vara en av demokratins trognaste försvarare och kunskapsförmedlare är biblioteken.

Unescos folkbiblioteksmanifest som först kom ut 1949 var alltså ett av Unesco:s första dokument efter kriget. Bibliotekens ställning och uppgifter fick stor uppmärksamhet. En tolkning kan vara att yttrandefrihet och demokrati hade lidit svåra förluster under kriget och man ville förhindra nya angrepp. Det första manifestet skrevs av författaren André Maurois. Det innehåller en paragraf om bibliotekens betydelse för demokrati och utbildning.

1972 skrevs manifestet om för att bättre passa i tiden. Den tid då rättvisa proklamerades, men demokrati inte diskuteras speciellt mycket. I denna version trycker man på att biblioteket står för vissa kulturyttringar och att biblioteket skall underlätta för vissa grupper att läsa goda böcker och man gav tydligt uttryck för folkbibliotekets roll som förmedlare av nöjesläsning.

1994 var det så åter aktuellt med en ny upplaga av manifestet. Denna gång utarbetades dokumentet av en arbetsgrupp inom IFLA (sektionen för folkbibliotek). Dokumentet formades av bibliotekarier och granskades av jurister och språkliga experter. Denna version ger en större tyngd åt bibliotekens uppgift att garantera medborgarna tillgång till all slags samhällsinformation och att folkbibliotekets samlingar inte skall vara föremål för någon form av ideologisk, politisk

eller religiös censur och ej heller vara utsatt för kommersiella påtryckningar.

I år har de svenska folkbiblioteken fått en officiell utmärkelse, "Dagerman priset", "för sitt arbete med att göra ordet tillgängligt för alla och envar oberoende var i landet man bor, oberoende av var i livet men befinner sig, och på så sätt värna om det fria ordets plats, spridning och betydelse." Är folkbiblioteken ett redskap för demokrati? Ofta tar man uppgiften för given, men lever kanske inte som man lär. Innan riksdagsvalet i år hörde jag ett radioprogram som handlade om hur man skall få omotiverade väljare att gå till valurnorna. Reportern fann genast på råd och av flåsandet i min radio att döma begav hon sig med mikrofonen i högsta hugg in på biblioteket. Där skulle hon ju finna material från alla partier och skaffa sig en opartisk bild av vad partierna stod för. Hon hittade inget som helst material. Detta var två veckor före valet. Hon hittade råd om hur man skurar skärbrädan för att undvika kampylobactus och vilken sorts flytväst som var mest prisvärd. Båda dessa kunskaper är också viktiga att finna på biblioteket (när man behöver dem). Men att det inte syns några som helst spår av att landet skall välja sina folkvalda representanter om två veckor betyder att biblioteket inte utgör ett aktivt redskap för demokrati.

I en kommun beslöt tjänstemän och politiker i samförstånd att biblioteket inte skulle ha material från något av partierna för att inte göra propaganda.

Dessa två exempel visar att det är hög tid att biblioteken för en aktiv debatt utåt och inåt i den egna organisationen om vilket uppdraget egentligen är.

En undersökning som nyligen gjordes vid högskolan i Eskilstuna visar att både tjänstemän och politiker har en ganska otydlig bild av bibliotekets uppgifter.

Behövs det ett folkbiblioteksmanifest? Den senaste versionen är inte implementerad i Sverige ännu. Manifestet behövs om inte annat så för att skapa underlag för debatten om bibliotekens uppgifter. Det kanske är så att staten mer tydligt skall ge biblioteken uppdraget att vara källan till

allsidig och opartisk information i samhället.

I omvärlden, EU och Europarådet funderar man också över bibliotekens uppgifter. Få kunde tro att bibliotekens uppgifter skulle debatteras på högsta EU nivå.

För ett par år sedan aviserades en grönbok om biblioteken i informationssamhället. Den har dröjt och dröjt så länge att den finska kommission Mirja Ryynänen gjorde en egen rapport som kom att heta "Biblioteken i det moderna samhället". Rapporten antogs av utskottet för kultur och ungdomsfrågor. Därefter fördes den vidare till ministerrådet som behandlade den den 28 oktober och antog rapporten med två röster nedlagda och 6 frånvarande. Rapporten går nu till kommissionen som kommer att skicka ut rekommendationer till medlemsländerna att beakta olika punkter i bibliotekens verksamhet. En av de viktigaste är bibliotekens roll i demokratin och yttrandefriheten.

I Riga diskuterades för några veckor sedan censurens inverkan på tidigare Sovjetstater från Wienkongressen till

våra dagar. I de Baltiska länderna vill man göra sig av med den delen av historien och bli en demokratisk plattform. Initiativet togs av lettiska kulturdepartementet tillsammans med UNESCO, Europarådet, EU och IFLA. Mötet resulterade i en resolution "The Riga Memorandum". Här formulerar man

**Britt Marie Häggström
är förbundsordförande
i DIK**

också "libraries should be safeguards of the equal rights and opportunities to all members of society in seeking, receiving and using information."

För en vecka sedan anordnade Europarådet en konferens om "Bibliotek och demokrati – statens, de lokala beslutsfattarnas och de professionellas ansvar." Resultatet av detta seminarium kommer, om det antas av Europarådet, att bli en handbok för lagstiftare av bibliotekslagar. I de preliminära dokumenten fastskrivs bibliotekens roll i demokratin och politikernas

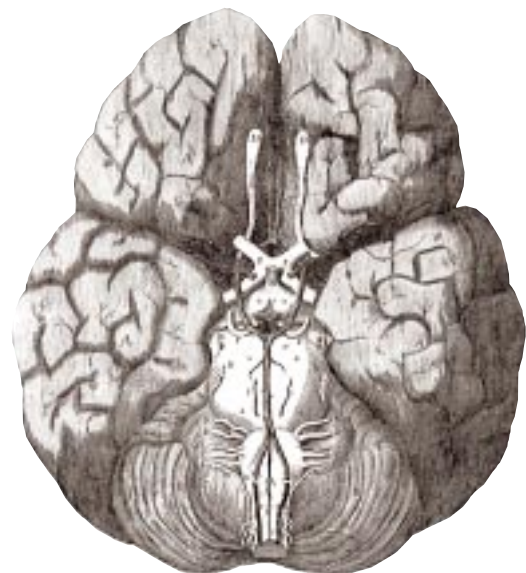
ansvar att initiera till lagstiftning som befäster detta ansvar. Man nämner bibliotekariernas professionalism och diskuterar behovet av legitimation för bibliotekarier.

Orsaken till att man diskuterar legitimation är ju att en legitimation skall åtföljas av etiska regler och sanktioner mot brott mot dessa. Sverige och England är två av få länder som har etiska regler. De som har formulerats i Sverige har ju ingen annan grund ännu än den professionella gemenskapen, men kan inte anses omfattas av alla.

I Sydfrankrike är flera bibliotek skyltfönster för Nationella Frontens propaganda och Nationella Fronten har politisk majoritet i en rad kommuner. NF-politikerna är valda i demokratiska val. De demokratiskt valda skall också beakta hela samhällets behov och det gör man ju inte.

Att demokrati och bibliotek just nu står i ett relativt fokus hos dem som har makten innebär att biblioteken har bättre möjligheter än någonsin att utvecklas till levande redskap i en levande demokrati.

Etiken och det intelligenta biblioteket

Etik ger goda bibliotekarier

Richard Ohlsson

En vuxen människas liv består i bästa fall av både arbete och fritid. Att vara yrkesverksam, oavsett vilket yrke det gäller, innebär att man har tagit på sig ett ansvar för att utföra vissa till yrket kopplade arbetsuppgifter och att utföra dem väl, det vill säga i enlighet med de av arbetsgivaren uppsatta målen. I vår yrkesutövning konfronteras vi hela tiden med olika val och hur vi väljer i dessa situationer får konsekvenser både för oss själva och andra. Det är när vi börjar fundera över relationen mellan arbetsgivarens mål och hur vi skall välja för att kunna realisera dem på ett sätt som är tillfredsställande både för oss själva, våra kunder och arbetsgivaren som vi har börjat reflektera över vår yrkesetik.

I dag anses det vara minst lika självklart för bibliotekarier att diskutera etik i anslutning till sin yrkesutövning som för läkare och präster, som är de professioner vi av tradition tänker på i yrkesetiska

sammanhang. Att vara verksam inom bibliotekaryrket, där kunderna befinner sig i ett uttalat beroendeförhållande till yrkesutövarna, är en kvalificerad professionell uppgift som kräver en rad yrkesmässiga ställningstaganden. Dessa bygger i vissa fall på metodisk kunskap om det egna yrket men också på en rad etiska avvägningar och det är vilken roll etiken faktiskt spelar och vilken roll etiken borde spela inom bibliotekaryrket som är ämnet för den här artikeln.

När vi skall ta ställning till vilka etiska avvägningar som kan bli aktuella i ett visst yrke, är det en rimlig strategi att utgå från de arbetsuppgifter som är kopplade till yrkesutövningen. På samma sätt som det är lärarens skyldighet att verka för bildning och läkarens för hälsa, är det bibliotekariens skyldighet att verka för ett fritt informationsflöde. De etiska frågor som aktualiseras i samband med detta kan till stor del härledas ur olika moraliska problem som uppstår i kontakten mellan människor. Inom bibliotekaryrket kan detta ske antingen i relationen till kunderna, kollegorna eller arbetsgivaren. Det är de skyldigheter som följer ur dessa relationer som är yrkesetikens primära uppgift att försöka reda ut.

För att få en klar bild och en djupare förståelse för vad yrkesetik egentligen är för något, är det nödvändigt att först

titta lite närmare på det vidare begreppet etik (vilket tyvärr inte låter sig göras på ett adekvat sätt inom ramen för en artikel av det här slaget). Endast med en sådan kunskap i bagaget kan man förstå vad som sker när man diskuterar yrkesetiska frågor eller när man i yrkeslivet ställs inför en situation som kräver ett etiskt ställningstagande.

När det gäller etik så har vi väl alla, i mer eller mindre rudimentär form, vår egen uppfattning om vad etik är för något, när den bör tillämpas, hur den bör tillämpas och, inte minst, varför den bör tillämpas. Det är ingen överdrift att

påstå det finns ett stort etikintresse men samtidigt en utbredd osäkerhet när det gäller etik och etiska problem eftersom det i det moderna, pluralistiska samhället inte finns några självklara svar på de etiska frågorna. Men frågorna finns där och de bottnar i en allt mer komplex verklighet.

Denna situation har lett till att man i dag försöker lägga etiska aspekter på snart sagt allt och alla i samhället utan att man egentligen reflekterat över om det är rimligt eller ens möjligt att göra det. Men finns det någon verksamhet som det är meningsfullt att syna ur ett etiskt perspektiv så är det yrkeslivet eftersom det i så hög grad bygger på mänskliga kontakter och relationer.

En bra utgångspunkt om man vill diskutera etik och i förlängningen yrkesetik är, som jag ser det, följande citat ur den numera avlidne filosofiprofessorn Harald Ofstads bok *Ansvar og handling*: "Moral er å ta det alvorlige alvorlig" (1). Att ta det allvarliga på allvar; det är ord som tål att tänka på. Vad är det mer precist Ofstad menar att vi skall ta på allvar och varför skall vi ta det på allvar.

Det vi skall ta på allvar är det allvarliga och enligt Ofstads definition är det ekvivalent med etik och moral. Det är till exempel allvarligt när människor lider och/eller dödas, när värden vi uppfattar som viktiga - såsom frihet och rättvisa - kränks eller när själva betingelserna för fortsatt liv här på jorden sakta men säkert håller på att försvinna genom olika former av miljöförstöring; detta är allvarligt och just därför bör vi, enligt Ofstad, ta det på allvar. Frågan är då, om vi lyfter

Richard Ohlsson
är bibliotikarie vid
Stensöskolan i Kalmar

ner diskussionen från etiknivå till yrkesetiknivå, vad som är allvarligt inom bibliotekaryrket.

Bob Usherwood, som är hjärnan bakom brittiska Library Associations yrkesetiska kodex, pekar i den uppmärksammade artikeln "Towards a code of professional ethics" på två grundläggande skäl till varför det är viktigt att bibliotekariet har en formulerad yrkesetik: "The most important of them is to protect the public"(2). Detta är ett föga kontroversiellt påstående men likväl viktigt att uppmärksamma. Om man anser att arbetet med att samla, organisera och tillhandahålla information är en viktig aspekt av ett demokratiskt samhälle, måste vi som arbetar med information inse att vi har ett speciellt ansvar för denna verksamhet. Att det i detta sammanhang är kunden och kundens behov som bör stå i centrum och inte verksamheten i sig torde vara evident.

Det andra skälet Usherwood lyfter fram är att verka för att yrkesmässigt avgränsa bibliotekaryrket för att där igenom försöka höja dess status. Bibliotekaryrket är sorgligt nog fortfarande, trots allt tal om IT och informationssamhället, inte något vidare statusbärande yrke. Om en yrkesetik kan verka i statushöjande syfte är väl det bara positivt. Denna strävan är dock inte, som vissa vill göra gällande, ett utslag av gruppegoism och försök att sluta sig inom kåren utan en vilja att avgränsa yrkesansvar och skapa en yrkes stolthet och vad kan väl vara fel med det? Eller som Bob Usherwood uttrycker det:

It is my view that the public will, in fact, be better served by a profession that recognizes the value and the significance of the skills it possesses. It is not anti-social or necessarily self-seeking to believe in and value the contribution one's

profession can make . . . This is not an elitist view but simply a recognition of the fact that there are groups of people who do have special skills. Skills that can be used to benefit society at large. Librarians and information workers, we could argue, are one such group.(3)

Är det så att vi inte, som Hans Alfredson och Tage Danielsson i en av sina revyer, vill att kunden skall möta "en glad amatör" utan professionella yrkesmän och kvinnor med en unik kompetens måste vi precisera och definiera vår yrkesroll och de arbetsuppgifter som är behäftad med den. "Varken vi eller våra kunder är betjänta av attityden 'vi är bara bibliotekarier'". I stället kunde vi säga oss själva 'bara vi är bibliotekarier'"(4).

Yrkesetik handlar alltså konkret om ansvar och plikter i yrkesutövningen, som sätter gränser för den enskilde yrkesutövarens agerande genom att han eller hon kan avkrävas personligt ansvar för eventuella yrkesrelaterade misstag. Yrkesutövningen blir då inte enbart ett slentrianmässigt och icke förpliktigande arbete utan en ansvarskrävande förpliktelse för vars resultat man kan bli avkrävd ansvar.

Detta uppnås dock inte bara för att man formulerar en yrkesetik, i likhet med den som presenteras av DIK-förbundet under rubriken Yrkesetiska riktlinjer för bibliotekarier(5). Utan att förringa vikten av en fixerad yrkesetisk kodex avsedd att underlätta etiskt problematiska situationer i arbetet, är det utan tvekan så att en öppen och livfull debatt i och om etik och det sätt på vilket den påverkar yrkesutövningen är långt viktigare.

Detta faktum har tråkigt nog kommit bort i den yrkesetiska diskussion, som ensidigt fokuserats på regler och

riktlinjer utan någon som helst diskussion om de verkligen vägleder på det sätt som är tänkt. Visst är det viktigt att betona de konfliktteoretiska perspektiven och visa hur de kan lösas med hjälp av en fixerad yrkesetik men minst lika viktigt är att fokusera på frågeställningar om hur yrkesutövarna upplever etiskt laddade situationer samt hur de förhåller sig till vad som är möjligt, påbjudet respektive förbjudet med hänsyn till de förutsättningar och begränsningar som omgärdar bibliotekaryrket.

Men alldeles oavsett vilken inställning man har till etiken i allmänhet och yrkesetiken i synnerhet är det de facto så att när vi handlar under moraliskt ansvar - och det gör vi som bibliotekarier dagligen - löper vi hela tiden en risk att handla fel. Just därför är det så viktigt att hela tiden försöka öka medvetenheten om de värderingar som faktiskt styr och de värderingar som borde styra yrkesutövningen; så och endast så kan vi hoppas på att bli en mer etisk yrkeskår. Etik i bibliotekaryrket är ytterst en fråga om kompetens och professionalism - helt enkelt om att skapa goda förutsättningar för goda bibliotekarier.

Litteratur:

1. Ofstad, Harald, 1982. *Ansvar og handling. Diskusjoner av moral-, sosial- og rettsfilosofisk spørsmål*, Oslo: Universitetsforlaget, s. 4.
2. Usherwood, Bob, 1981. "Towards a code of professional ethics", *Aslib Proceedings*, 33(6), june, s. 233-242.
3. a.a.
4. Rosenqvist, Kerstin, 1987/1988. "Vår yrkesetik - en kvalitetsaspekt på bibliotekariearbetet" *Tidskrift för dokumentation*, 2, s. 43-49.
5. DIK-förbundet, 1998. *Yrkesetiska riktlinjer för bibliotekarier*.

Förstatliga folkbiblioteken!

- ett anspråkslöst förslag

Lars G Andersson

När Svenska kommunförbundet i mitten av 1970-talet ändrade den kommunala kontoplanen, så att biblioteksbudgeten flyttades från skolans littera till fritidens, öppnades möjligheterna att se folkbiblioteksverksamheten som en del av det kommunala fritidsutbudet. Det innebar samtidigt en möjlighet (som varmt tillskyndades av kommunförbundet) att slå samman fritidsnämnder och -förvaltningar med kulturditona. Det resulterade i sin tur i den politiska marginalisering av biblioteksfrågorna som omvitnats, inte minst från de större kommunerna, och som medverkat till ett minskat intresse för folkbiblioteket som en del av utbildningspolitiken.

I den stora satsningen på folkutbildning som Kunskapslyftet innebär har biblioteken kommit på undantag. De kommunala biblioteken översvämmas av kulturlyftare (och högskolestuderande), men några resursförstärkningar för denna, för ett reellt kunskapslyft helt nödvändiga, bas för studierna har varken rekommenderats av statsmakterna eller erbjudits av huvudmännen, de självbestämmande kommunerna.

"Vi hinner inte med de vanliga låntagarna", har man klagat på biblioteken. Det är en otaktisk formulering för den realiteten att de personella resurserna inte räcker till för att ta hand om den ökande tillströmningen av besökare med krav på service. Till skillnad från skolan, där man inrättar nya klasser om elevantalet överstiger ett visst (förvisso diskutabelt) delningstal, finns det inga normer eller rekommendationer som talar för en personalförstärkning vid en viss verksamhetsökning, oavsett om denna mäts i besökare, antal frågor i informationen eller antal lån.

Den minnesgode, alternativt bibliotekshistoriskt bevandrade, som erinrar sig 1960 års rationaliseringsutredning vid de svenska folkbiblioteken, där kommunförbundet, SÖ:s biblio-

tekssektion (dubbelt salig i äminnelse), SAB och Svenska folkbibliotekarieförbundet gemensamt enades om vissa rekommendationer för resurstilldelning vid de kommunala biblioteken, den personen kan sluta drömma om en aktualisering av sådana befängda förslag. Även om nämnda utredningsrekommendationer verksamt bidrog till den standardutjämning som var avsikten åtminstone hos ett par av aktörerna, sågs den med synnerligen oblida ögon av arbetsgivarrepresentanterna. Motståndet mot den, ännu tämligen tandlösa, bibliotekslagen från kommunförbundet kan tydas som både kultur- och utbildningsfientlig. I själva verket är motviljan nog enbart ekonomiskt betingad.

Ska folkbibliotekens (och för den delen också skolbibliotekens) företrädare fortsätta att stänga sina pannor blodiga mot det kompakta motståndets mur? Har inte tillräckligt med blod redan runnit utan att några sprickor kunnat skönjas i mureverket? Varför inte försöka med att gå runt muren? If you can't beat them, join up with somebody else!

På Gotland diskuterar man på allvar att slå samman det planerade högskolebiblioteket med det sedan 1960-talet urvuxna länsbiblioteket. I Härnösand finns liknande planer. I Östersund har man redan sedan länge, i hägnet av länsbiblioteksstiftelsen, samlokaliserat stadsbiblioteket med högskolans bibliotek. Vidare ser vi hur staten förstätt hur viktiga biblioteksresurserna är för att en satsning på breddad utbildning ska lyckas; de nya högskolorna får numera adekvata bibliotekslokaler och -personal. Detta sker utan preciserade politiska direktiv, eftersom de politiska partierna inte har några bibliotekspolitiska visioner. Lika litet - eller ännu mindre - nu som förr. De enstaka lokala eller regionala politiker som har insett vikten av att biblioteksresurserna måste öka i takt med övriga

Det här är inte Lars G. Det är Jonathan Swift, som också han en gång presenterade ett anspråklöst förslag. Om än ett annat.

utbildningsåtgärder är för få för att man ska kunna tro att de bildar någon skola.

Dags alltså för lite större grepp! Erkänn att folkbiblioteken är av större betydelse som resurs i utbildningen än som leverantör av förströelse för folket. Förstatliga folkbiblioteken! Gör en gemensam biblioteksorganisation för högskole- och folkbiblioteken i varje region, underställd högskolestyrelsen och med primärkommunala och landstingskommunala bidrag. Det behöver inte vara konstigare och mer komplicerat än att länsbiblioteksverksamheten sedan länge bedrivits med landstingen,

eller värdkommunen, som huvudman och med den andra parten som bidragsgivare. Observera att detta är ett mycket anspråklöst förslag. Det vettigaste vore, som varje insiktsfull läsare redan har förstått, att förstatliga hela utbildningsväsendet. Det är ju slöseri att dela upp denna viktiga uppgift på olika huvudmän, med allt vad det innebär av komplicerad administration, standardskillnader m.m. Men frågan kanske trots allt är för tidigt väckt. De upplösningstendenser som kommit i dagen sedan skolan kommunaliseras ska kanske få verka (värka?) fullt ut innan de större greppen kan aktualiseras.

Börja alltså med biblioteken. Renodla deras verksamhet till en service i första hand till utbildningsväsendet. Vi är ju redan på väg dit; utlåningen av skönlitteratur minskar kontinuerligt och facklitteraturen ökar i motsvarande mån. Den gamla frågan om bibliotekarien kan hjälpa till med att hitta "en bra bok" är snart, om inte redan, helt obsolet. Behovet av verklighetsflykt tillgodoses av kabelkanalerna och videobranchen. Varför låna romaner när man kan titta på rörliga bilder i datorn via Internet?

Kommunerna värnar om sin självbestämmanderätt. Men de verkar vara gladdast om de får utöva den till att lägga

ner verksamheter, snarare än att bygga upp nya eller rusta upp befintliga. Varför alltså inte befria dem från en verksamhet. Visserligen en liten och obetydlig, men dock en som har gnagat lite på det ideologiska samvetet. Låt kommunerna slippa detta eviga gnölande från biblioteksföreträdarna, som ständigt vill ha ökade resurser. För att inte tala om supporterklubbarna, som under pseudonymen "Bibliotekets vänner" ständigt lägger moteld mot varje försök att lägga ner minsta biblioteksfilial.

Trots uppriktigt menade försök att se några motargument mot ovanstående förslag har jag skändligen misslyckats. Säkert kan större tänkare finna slående skäl för att låta allt bli vid det gamla. De är välkomna att bryta sina lansar mot min armerade sköld.

I 1969 års betänkande av den statliga bibliotekspersonalutbildningskommittén (SOU 1969:37) konstaterades att forskningsbibliotek och folkbibliotek alltmer närmade sig varandra vad avser uppgifternas utformning. I dag, nära 30 år senare, kan vi se hur de har närmats sig varandra så mycket att det kan vara dags att ta ett större grepp i organisationsfrågan.

Slutligen: Svenska folkbibliotekarieförbundet uppgick för ett par år sedan med Vetenskapliga bibliotekariers förening i det nya Bibliotekarieförbundet. Alla bibliotekarier finns under samma fackliga hatt. Sveriges allmänna biblioteksförening smider allvarliga planer på att redan före millennieskiftet gå samman med Bibliotekariesamfundet. Alla under samma intressesösa. Varför då envisas med skilda huvudmän för olika typer av bibliotek?

Sökplatser och resursanvändning

Lars Klasén

Ikoners första nummer gav en provkarta på åsikter inom biblioteksvärlden vad gäller synen på dagens biblioteksrelaterade IT-satsningar. Jag hoppas nu att "generalredaktören" också lyckas jaga upp några företrädare för det politiska etablissemanget ur sina vinteriden för att få ta del av deras åsikter i saken. Lika intressant vore det att få höra röster från medborgarnas/skattebetalarnas skara, dvs från de som till syvende och sist inte bara gynnas/drabbas utan faktiskt också betalar kalaset.

En del av dessa satsningar rör sk gratis information på Internet och genomförs med hjälp av offentliga medel. Jag är säker på att om "gemene man" visste vad alla dessa sammantaget kostar (i form av reella pengar och/eller i form av mindre resurser för andra områden) så skulle det ställas krav på såväl mera sans och måtta som - framför allt - effektivare resursanvändning.

Jag, som i detta sammanhang faktiskt känner mig lite som representant för "gemene man", har i ett par artiklar/inlägg i *Tidskrift för Dokumentation (TD)* framfört kritik mot den "anarki" som råder beträffande den del av dessa satsningar som rör sökplatser på Internet. Jag har nu erfarit att vissa berörda har ifrågasatt en del av mina uppgifter. Därför förklarar och "försvarar" jag mig i ett genmäle i ett kommande nummer av *TD*. Detta utkommer dock först om flera månader (i vår).

Det är här mitt bidrag till *Ikoner* kommer in. Förändringstakten inom området är hög, och när jag häromdagen fick dess första numret i min hand och fick reda på att den utkommer med 6 nr per år framstod den för mig som ett forum väl värt att pröva för en fortsatt debatt i frågan.

Sagt och gjort! Låt mig inleda med att återge valda delar ur

min "Online i Internetåldern - Fakta och tankar kring de etablerade onlinetjänsterna, Internet och informationsförsörjningen" i TD 53(1998)1, vilken utkom i våras:

"... många icke kommersiella projekt [...] syftar till att på ett eller annat sätt kategorisera eller 'ordna' resurser på nätet och tillhandahålla resultatet vid speciella sökplatser på webben. Här tillhör [...] personer ur de nämnda yrkesgrupperna [onlineanvändare/intermediärer/bibliotekarier] de mest drivande. Sökplatserna byggs i allmänhet av högskolor, forskningsorgan, myndigheter etc och består i allmänhet av länkar till utvalda webbplatser. I Sverige kan utöver alla de sökplatser som tycks vara ett "måste" vid högskolorna nämnas generella eller specialinriktade som Svenskt Miljönät, Kulturnät Sverige, Skoldatanätet, Den digitala salongen, Safari (Högskoleverket), Elvil (Sthlms universitet), Sunet, Nätverk för kunskap, Svenska Periodica (KB), Kuturarw3 (KB), Sverige Direkt, Nordic Web Index, ...

Satsningarna är ambitiösa och de enskilda sökplatserna i stort sett bra. Ändå kan jag inte låta bli att förhålla mig kritisk. Varför? Jo, paradoxalt nog därför att ambitionerna - generellt sett - är för stora! Och för att det övergripande resultatet är splittrat - minst sagt. Projekt har satts igång ofta mer eller mindre brådstörtat och av folk med helt olika bakgrund (från dokumentalister till datafolk) och bevekelsegrunder. Bland de sistnämnda finns att det är ett kreativt och roligt arbete - och så förstås att det måste kittla i en dokumentalists fingrar vid åsynen av webbens stora men oordnade resurser.

Samordningen mellan de olika projekten är mycket liten. Det ena 'nätet' vet inte vad det andra gör. Eller så tar dess skapare som just 'sin' uppgift att täcka in både det ena och

det andra, oberoende av om det täcks in av andra. Det här leder till en oerhört ineffektiv resursanvändning. Allt detta ska också underhållas Att det kostar på inses t ex av att livslängden på en genomsnittlig webbsida lär vara 77 dagar - och av att webben fördubblas på bara några månader.

Inte nog med det: Webben börjar nu bli så översvämmad av sökplatser, länkskafferier, webbnät och allt vad de kallas, att även mycket bra sådana (ofta icke-kommersiella) oftast försvinner i mängden! Och vad har de då för mening? [...]

Jag tror inte att det går att skapa universella sökplatser. Därtill är världen alltför mångfacetterad. [...] Men på den offentliga sidan tror jag definitivt på en hårdare samordning och styrning - för ett bättre utnyttjande av de offentliga medlen. Antag att varje sökplats kostar en eller ett par miljoner kr per år. Mot bakgrund av att ovanstående uppräknings är långt ifrån komplett kan man då gissa på total årlig resursinsats om minst hundra miljoner kr. Jag är säker på att man med en samordning skulle spara åtskilliga miljoner utan någon som helst försämring för användarna.”

Artikeln inspirerade Jan-Eric Malmquist (just det, självaste generalredaktören!) till ett debattinlägg i *TD* 53(1998)2, som utkom i slutet av sommaren. Trots att det rörde helt andra frågor passade jag på att i mitt svar i samma *TD* komplettera min ovan nämnda artikel med följande (det hade ju gått flera månader):

”Som ett komplement till min artikel kan här nämnas att det initiativ till samordning som togs av Sunet, NetLab/LUB och KB så småningom, i maj, ledde till ett seminarium på KB kring detta, med personer närvarande

från hela landet. Vad hände? Ja, vi fick bland annat en presentation av ytterligare en offentlig sökplats, nämligen Svesök. Vad är då det? Jo, en ny storvulen satsning från KB på ‘bibliotekens svenska webbguide’, som inte bara ska länka till olika utvalda resurser utan även katalogisera/indexera dem. Det hela ska

Lars Klasén är
informatiker vid
Sema Group
InfoData AB

ske med hjälp av ca 15 personer, ‘redaktörer’, varav 11 st finns vid de olika ansvarsbiblioteken. På frågan om initiativet skulle överlappa redan befintliga insatser blev svaret att så inte skulle ske. Eftersom Safari redovisar forskningsprojekt så skulle sådana inte tas med. Skolinformation skulle inte heller tas med (Skolnätet) etc. Någon i publiken undrade då vad som blev kvar när alla befintliga näts resurser uteslöts. Inget svar gavs. Informationen om detta nya projekt kändes som ett slag i magen inte bara på mig. Här uttalas äntligen att ”nu får det vara nog” - och så gör en av organisationerna bakom uppdraget detta drag! Någon samordning har jag däremot ännu inte sett skymten av ...”

Jag vet nu att samordning är på gång som en direkt följd av seminariet. Det gläder mig (... och jag är förmätn nog att tro att jag bidrog en smula genom att där kräva detta). Att jag inte hade ”sett skymten av” samordning när jag skrev mitt svar hoppas jag må vara mig förlåtet. Svaret skrevs mitt i sommaren, bara någon månad efter seminariet.

Jag vet också att man nu frångått de begränsningar som då angavs, dvs att Svesök inte skulle överlappa redan befintliga insatser. Vilket verkar vettigt - men exemplet utgör just därigenom ett bevis så gott som något på att man borde ”tänkt efter före”.

Det som beredde marken för seminariet var ett upprop från Sunet, NetLab/LUB och KB, vilket avslutades med ”Sällan har en koordinering av olika lösningar och en trogen och gemensam användning av standarder varit lika nödvändig som nu”. Jag - och andra - applåderade detta. Det var därför vi kände oss så dragna vid näsan när vi väl på seminariet blev varse att KB startat ytterligare en sökplats. En (frivillig) samordning och koordinering börjar rimligen med att man kommer överens - om metoder, regler, standarder, ansvars- och arbetsfördelning, etc. Men nu visade det sig att KB redan gjort sina val! Varför hade man då talat om vikten av samordning och koordinering?

Och varför återigen så bråttom? Webben växer oupphörligt, och riskerna för att ge sig in i projekt som på sikt visar sig oöverlagda är mycket stora. Det ryktas nu att vissa söktjänster kommer att läggas ner pga överlappningar. Ja, det tror - och hoppas - faktiskt jag också! Det ger ju i alla fall visst bättre utnyttjande av de offentliga medlen. Synd bara att ”man” (dvs ”staten”, i skepnad av de myndigheter/organisationer som drog igång/stödde sökplatserna ifråga) inte heller här ”tänkte efter före”. Det hade sparat pengar. Oavsett om det är Safari, Svenska miljönätet, Svesök, Den digitala salongen, EELS, Kulturnät Sverige, (delar av) Skoldatanätet eller annan som ”får ge sig” så rör det sig om många miljoner -

M I N A

b i b l i o t e k

Louise Vinge:

På 1940-talet var det annorlunda. Krigsvintrarna var kalla och mörka. I kommunalhuset i Hovås utanför Göteborg satt det barska anslag i hallen.

Ett hade blå bakgrund, statliga kronor och gul skrift:

**Allvarstid kräver
sammhällsanda
vaksamhet
tystnad**

Jag tror det var den ordningen. Men man gick fort förbi dem och upp till biblioteket, som var varmt och ljust de få timmar man höll öppet - kan det ha varit onsdag kväll. Herr Wallin, som skötte biblioteket och en gång hade startat det hela, hade slagit in varenda bok i brunt omslagspapper, skrivit titeln på ryggen med sin vackra handstil och stämplat framsidan med två stämplat: **Askims folkbibliotek** stod det på den ena, i frakturstil, och på den andra: Akta boken väl! Det satt också färgade remsor och runda lappar på ryggen som angav klassificeringen, och böckerna var prydligt ordnade efter bibliotekssystemet, som jag lärde mig via provtagningar. Jag gick omvägar kring den stora avdelningen Cic (mest Runa) och sökte mig till Hc men också till N med reseskildringar och sådant spännande. Som om det inte redan fanns böcker hemma bar jag stora travar med mig därifrån - man lät mig hållas, de vuxna hade väl annat att tänka på. Allvarstid var det.

Över Sven Wallin, en älskvärd bokentusiast, försäkringsman till yrket, borde ett särskilt äreminne skrivas. Han lade grunden till ett folkbibliotek som lär ha börjat som en ambulanderläda, länge fanns i kommunalhuset, därefter blev hopknutet

med Hovässkolan och på sistone har genomgått skiftande öden och placeringar och nu naturligtvis står inför de vanliga nerläggningsshoten. Det fungerade länge utomordentligt väl och var till stor glädje i Askims kommun.

På gymnasiet i Majorna fanns ett bra skolbibliotek. Men det var på något sätt pojknarnas domän, de hade blivit hemtama där redan som realskoleelever. Jag hade aldrig någon känsla av att det var avsett för mig, och det var nog dumt. Kanske räckte resurserna i Hovås till för mina behov. Kamraterna som bodde i stan gick dessutom ofta till Dicksonska, det som sedan blev Göteborgs stadsbibliotek. En skräckblandad men spännande expedition gjorde jag modigt till Stadsbiblioteket, som då fanns i ett ståtligt hus vid Vasagatan, i Hagaparken, och som sedan blev Göteborgs universitetsbibliotek. Mitt ärende var väl att skaffa material för någon hemuppsats. Jag tror inte bibliotekarierna gillade att ha skolungar springandes där.

I Lund blev seminariebiblioteket i Lundagårdshuset en älskad arbetsmiljö under femtiotalets första år. Där glimmade hela rummet av bokryggarnas guldtryck; och på höstarna präglades stämningen av trädens gulnande blad. Först när trebetygsuppsatsen skulle skrivas hade man ärende till universitetsbiblioteket. Stora läsesalen - nu Tegnér-salen - med sin fina ekinredning var imponerande, och bibliotekarierna bistra men kanske överseende. Ombyggnaden på femtiotalet - återinvigningen ägde rum i september 1957 - gav en ljusare, större och mer effektiv utformning av huset, och för licentiander och doktorander var det dåvarande UB en förträfflig miljö, gynnsam för forskningen genom mångvetenskapligt kamratumgänge. Att lära sig den fenomenala

lappkatalogens alla finesser var en rolig sport, och med tiden lärde man sig även förstå, utnyttja och uppskatta bibliotekariernas stora tjänstvillighet och kunskaper.

Forskningen krävde resor till främmande trakter, som Det Kongelige i Köpenhamn, Bibliothèque nationale i Paris, British Museum i London och andra. Sökandet efter konstiga gamla

**Louise Vinge är
professor emeritus
i litteraturvetenskap
vid Lunds universitet.**

tryck förde ibland in i det allra heligaste, La Réserve i Paris, till exempel, där man övervakad och noga kontrollerad fick bläddra i utsökta volymer i ett iskallt rum. I British Museum tillbragte jag långa arbetsdagar under dess enorma kupol och fann mycket användbart material med hjälp av deras otroligt duktiga personal.

Mindre tjustigt var det i Bordeaux på sextiotalet, där det då fanns ett till det yttre nytt och elegant men inte särskilt innehållsrikt universitetsbibliotek på universitetsområdet utanför staden, samt ett gammalt stadsbibliotek inne i centrum. Det hade säkert inte förändrats alls sedan föregående sekel, men just på grund av sin ålder hade det ett bokbestånd som lockade mig. Några bibliotekarier kan jag inte minnas att jag någonsin såg där; lånedisken bemanades av tjocka vaktmästare som hantelade böckerna som vedträd och som

mest intresserade sig för att köra ut de läsande ur läsesalen i god tid före det långa lunchuppehållet. Bokvård hade de säkert inte haft medel till på decennier. Det var skönt att komma hem till Lund igen.

* * *

I dessa tider av nya stora biblioteksbyggnader, som i Paris och London, och biblioteksombyggnader, som i Köpenhamn, Stockholm, Lund och Malmö, tänker jag gärna tillbaka på de gamla bibliotekens charm och deras imponerande tyngd och tjustning. Datoriseringen och andra förändringar i arbetsmetoder är naturligtvis ofrånkomliga och underlättar självfallet på många sätt. Men känslan av att befinna sig i närheten av, ja inlemmad i, århundradens lärdomsarb, som ett gammalt humanistiskt bibliotek kan ge, fördunstas med datorernas sökapparatur. Å andra sidan igen: samma datorer ger oss känslan av att stå i omedelbar kontakt med hela världens samtida vetande.

Men särskilt de mindre biblioteken med öppna hyllor har värden som inget IT-nät kan ersätta. Atmosfären i sådana rum, där böckerna står framme till sökande, påseende, bläddrande och läsande är mer stimulerande för tanke och vetande än dataskärmarnas elektroniska besked. Framför allt är det obegripligt och upprörande att man inte längre vårdar och satsar på skolbiblioteken, när skolans verksamhet och pedagogiska avsikter i så stor utsträckning går ut på att eleverna skall söka kunskaper på egen hand. IT-nätet är bra, men det kan inte ersätta bibliotekens bokbestånd i tyngd och djup, utan bör samverka med det, och en god skolbibliotekarie kan göra ovärderliga insatser som introduktör och handledare i böckernas värld.

Omtankar om folkbibliotek

Sven Nilsson

För några veckor sedan läste jag Cecilia Fredrikssons avhandling "Ett paradys för alla", en fascinerande tidsresa ner i 30-talet. Ämnet är Epavaruhuset, och Cecilia Fredriksson visar hur tydligt varuhuset och konsumtionen är knutna till den moderna samhällsomvandlingen och till alla de drömmar, utopier och framtidsförhoppningar som förknippades med den moderna (vilken klang det ordet hade - min mamma brukade till och med säga nymodern om det som var riktigt i ropet).

När jag läser, slår det mig hur stora likheter det finns mellan dessa varuhus och biblioteken. De är formade av samma tid, samma framtidstro, samma ideal och samma förhoppningar. Folkbiblioteken var faktiskt de första snabbköpen, där "kunderna" själva fick plocka bland "varorna". Det finns en mycket stark överensstämmelse mellan affärsmännens sätt att se på den rationella handeln och biblioteksmännens (och -kvinnornas) sätt att se på biblioteken: kunden i centrum och en stark betoning av enkelhet, rationell hantering och standardisering av alla rutiner. Där bibliotekarierna sökte emancipation genom bildning och upplysning, ville affärsmännen ge frigörelse genom konsumtionen. I ärlighetens namn måste det erkännas att Epa var bättre än biblioteken på att vädja till lust, njutning, flärd och nyfikenhet. Men bibliotekens produkter hade högre kvalitet och höll längre.

Biblioteken har sitt andra rotfäste i arkiven och den ideologi som präglar dem. I arkiv är materialet registrerat i arkivförteckningar, och från förteckningens kodbeteckningar ska man kunna hitta arkivrum, gång, hylla och kapsel. I biblioteken är den systematiska katalogen och lokalerna varandras spegelbilder, fast i olika format. Men de behöver inte längre spegla varandra. Informationstekniken ger alla möjligheter att befria rummet från katalogdisciplinen men hittills har få vågat använda dem i större skala. Ändå kan ingen hävda att katalogsystemen är utformade med hänsyn till hur kunskap organiseras eller hur associationerna går

mellan olika kunskapsområden. Det bibliotek är allra sämst på är just kopplingar mellan olika ämnen och teman. Och biblioteken, också katalogerna, skulle kunna vädja mera till lust och nyfikenhet.

Standardiseringen har sitt värde, det ska inte förnekas. Liksom vi väntar oss att hitta de olika matvaruavdelningarna i ungefär samma förhållande till varandra i stormarknader inte bara i olika kedjor utan i olika städer och olika länder, väntar vi oss någorlunda samma uppställningslogik i biblioteken. Ändå skulle man önska sig att biblioteken överlät mer av ordningen åt datorerna och lät rummet präglas mer av fantasi och nyfikenhet. Det kräver att det skapas betydligt fler metadata kring dokumenten i dataposterna, till exempel genom ämnesord och kopplingar genom citatindex och matchning mellan bibliografier, datasystem som kan hantera fria associationer och så kallad fuzzy logic med mera. Det finns ingen anledning att låta datasystemen vara alltför fyrkantigt rationella. Har man tillräckligt med associationsmaterial skulle sökning och presentation av sökresultat kunna ske enligt hypertextprincipen eller som mind maps.

Skulle en sådan struktur kunna överföras till rummet? Det skulle till exempel gå att skapa ett bibliotek som mind maps eller med renässansens minnespalats som förebild. Minnespalatset var en teknik för memorering. Minnet betraktades som ett hus med rum, gångar och trappor. I detta hus placerades föremål som symboliserade det man ville minnas, och i vandringen genom huset knöts förbindelser och associationer mellan de föremål man passerade. Minnespalatsen utvecklades senare till mer teoretiska principer för heuristik och analys av kunskap, alltså den tidens versioner av virtuella söksystem och expertsystem.

Det här samspelet mellan den mentala och den rumsliga arkitekturen borde vara ett stort område för biblioteksforskning men är det inte, vad jag vet. Ändå är det i samspelet mellan dokumenten, informationstekniken, rummet och personalens kompetens som bibliotekens överlevnad avgörs.

Epavaruhuset finns inte kvar. Det moderna projektet är avslutat och vi lever i en något förvirrad övergångsperiod som vi gärna kallar postmodern. Men biblioteken finns kvar, och de har behållit sin klassiska inriktning i förbluffande utsträckning. Runt dem är allt uppbrutet i kalejdoskopisk fragmentering men i biblioteken råder ordning och reda.

Varför har ingen följt utvecklingen inom detaljhandeln och översatt den till biblioteksområdet? De senaste decennierna har de allsidigt sorterade vauhusen i stort sett försvunnit. I stället har vi fått en struktur med profilerade fackbutiker. Det skulle vara möjligt att skapa bibliotek enligt samma modell, och det skulle kunna ske utan att man förlorar överblicken över samlingarna eller den effektiva logistiken - den skulle informationstekniken ta hand om. När jag tänker på läckra bokmiljöer är det sällan bibliotek jag ser (med undantag för de klassiska läsesalarna i Kungliga Biblioteket, Bibliothèque S:t Geneviève och Bibliothèque Nationale i Paris). Jag ser en konstbokhandel i Marseille, en engelsk bokhandel i Biarritz, museishopen i MoMa i New York, en resebokhandel i Bryssel och espressobaren i books etc på Tottenham Court Road i London. Vi utgår alltid från att alla eller de flesta besökarna har flera olika mål för biblioteksbesöket och att det skulle vara ett hinder att behöva gå till flera olika ställen. Men är det säkert? Skulle det inte lika gärna kunna upplevas som starkt positivt att slippa den standardiserade enhetligheten i ett stadsbibliotek och i stället möta den nischade profileringen i en lös struktur av biblioteksboutiquer? Det skulle till exempel kunna finnas:

musikbibliotek
 miljöbibliotek
 konsumentbibliotek
 barnbibliotek
 datortek
 läsesalong för skönlitteratur
 konst-, arkitektur och designbibliotek
 juridik- och samhällsbibliotek
 sport-, friluft- och trädgårdsbibliotek
 geografi- och resebibliotek
 tidnings- och tidskriftscafé
 experimentarium för teknik och vetenskap
 ekonomi- och affärsbibliotek
 historiskt centrum med lokalhistoria och släktforskning

En så omfattande struktur är nog bara tänkbar i storstäderna, men det finns många sammanslagningmöjligheter, och princip behöver man bara överföra en facksalsmodell till en ny lokalstruktur och en ny syn på rummet och miljön. Utgångspunkten är att biblioteken skulle få en tydlig prägel av sitt innehåll och sin publik. I stället för att vara neutrala samhällsinstitutioner i stil med apotek och postkontor skulle de uttrycka sitt innehåll och sin inriktning. Sammanställningen ovan visar att bibliotekens material har stora profileringsmöjligheter, vilket skulle synas tydligare i inredning, exponering, öppettider och kringaktiviteter. En poäng är möjligheterna att skapa en tydlig identitet och marknadsföring. Det skulle sannolikt också vara lättare att hitta samarbetspartners, om varje bibliotek hade sin egen karaktär.

Konsumentvägledning, turistinformation, skatterådgivning och medborgarkontor skulle kunna associeras till olika bibliotek, även om det kräver säker

hand; bibliotekens integritet får inte sättas på spel - de går ingens ärenden och står alltid på besökarnas och medborgarnas sida. Filmcirklar, konstgallerier, resebyråer och musikföreningar skulle kunna knytas till "sina" bibliotek eller varför inte tvärtom.

Stora bibliotek flyttar man inte. De stannar där de är oavsett om det är bra eller ej. Nybyggnadsplaner kan ältas i decennier. Det skulle vara lättare att förändra en lokalstruktur som den ovan beskrivna. I den struktur jag skisserat kan man söka nya lokaler efter hand som behoven växer, minskar eller förändras. I de största biblioteken förnklas mediehanteringen, eftersom varje enhet bara hanterar sina egna medier; besökarna gör halva jobbet. Medieflödet snabbas upp och cirkulationen ökar. Magasiner löses rimligen i två steg. Varje bibliotek behöver ett närmagasin, som helst bör vara publikt och uppställt ungefär som i ett antikvariat. Dessutom behövs ett gemensamt magasin, kanske rentav obemannat. Beställningar hanteras elektroniskt och leverans bör kunna ske varannan eller var tredje timme. Alternativt betraktas magasinet som en egen enhet och besökarna går dit för att hämta böckerna, ungefär som man går till posten för att hämta paket. I princip behöver magasinböckerna inte ställas i någon särskild ordning. De står i samma lådor eller på samma vagnar som de lämnades och datasystemet håller reda på var alla medier finns och robotar plockar fram rätt låda eller vagn.

Jag har själv varit med om att planera och bygga Sveriges största folkbibliotek i Malmö, och det är inte svårt att försvara resultatet. Biblioteket är ett land-

märke i staden och den kanske viktigaste offentliga mötesplatsen. Men det stora, integrerade biblioteket är bara en framtid. Utvecklingen har ingen självklara logik som man måste följa, och jag kan se många skäl som talar för alternativ i form av en mer upplöst struktur. Nackdelar finns också i det dekonstruerade biblioteket. Besökarna får gå längre, om de vill besöka olika enheter, och man förlorar möjligheten att locka en besökare längre in i biblioteket än han eller hon egentligen tänkt sig. På vägen kan man förlora de unga besökarna mellan barnbiblioteken och de andra biblioteken, men det kan lika gärna vara tvärtom - att biblioteken får fler ingångar, bokstavigt och i överförd mening. Det mindre, butikslänkande biblioteket är inte så imponerande och avskräckande och mer personligt.

I en struktur som den skisserade skulle vi se helt nya former för ledning, samordning och utveckling. Nya nätverk skulle växa fram kring de olika profileringsarna, men den lokala och regionala centralstyrningen skulle upphöra eller i varje fall försvagas kraftigt. Fjärrlänestrukturerna skulle förändras. De enskilda biblioteken skulle bli mer beroende av sina samarbetspartners inom utbildning, föreningsliv och folkbildning, på den kommersiella marknaden och så vidare. Framför allt skulle biblioteken bli mer beroende av sina brukare och deras behov och önskemål. Lokaler, teknik, förvärv och kompetensutveckling skulle ständigt utvärderas och omprövas nära nyttjarna.

Det enda som är säkert är att biblioteken kommer att finnas kvar bara om de är angelägna för brukarna. Av omtanke om biblioteken är det kanske dags att tänka om?

som kunde använts bättre.

Jag har vidare erfarit att min uppskattning att hundra miljoner kr spenderas per år på offentliga sökplatser har ifrågasatts såsom alldeles för stor, liksom att jag inkluderar kostnaderna för Kulturarw3. Därför vill jag här klargöra att mitt syfte inte var att peka på exakt hur mycket som spenderas - utan att peka på vad som kan sparas genom samordning. Och jag tror inte någon säger emot mitt påstående om att en samordning skulle spara åtskilliga miljoner kr utan någon som helst försämring för användarna.

Men faktum är att jag ända tills jag blir motbevisad vidhåller min uppskattning. Jag avsåg att göra en egen inventering, men gav upp inför mångfalden. I alla fall har Svesök 20 ämnesredaktörer. Därtill kommer tid som personer lägger ner på att anmäla webbsidor. Skolverkets länkskafferi har 8 redaktörer. Ett par personer, bl a vid NetLab, bistår vid driften. Detsamma gäller teknikbibliotekens EELS, med 11 redaktörer. Omkring 50 organisationer deltar i Den digitala salongen. Sverige Direkt har ett par personer sysselsatta, liksom miljö- och kulturnäten. Sunet likaså. Elvil får miljoner från EU. Etc etc. Jag listade snabbt 20 generella eller specialinriktade sökplatser av dessa typer. Därtill mängder av högskolor, forskningsorgan, myndigheter, bibliotek m.fl. som gör mer eller mindre avancerade länklister. Glöm inte tid för administration, möten, resor mm. Nog ägnas allt detta totalt minst etthundra heltider! Beakta lönekostnadspålägg, kostnader för maskin- och mjukvara, drift mm - och det inses att min gissning nog inte är så fel. Även om jag räknar bort Kulturarw3 (som dock ändå är en förutsättning för Svesök!).

Och detta är ändå bara läget idag. Webben växer. Nästa år har antalet webbsidor fördubblats. För att inte tala om alla befintliga som har förändrats/bytt innehåll. Med dagens ambitionsnivå kanske arbetsinsatserna måste fördubblas! Bara detta talar för att vara försiktig med snabba satsningar. Och vi vet ännu inte vad som komma skall. På webben vill alla synas: vilka uttryck kommer det att ta sig och hur bemästrar man det? Låt gärna Kulturarw3-roboten spara allt som går av den svenska webben. Var gärna pådrivande vad gäller metadata, ämnesmässig samordning etc. Men ta det ännu en tid försiktigt vad gäller att satsa personresurser på att ämnesbeskriva/indexera material! Mycket kommer inom kort att vara obsolet utan att ha hunnit komma till mer än begränsad nytta.

Med hopp om en fortsatt debatt!

